

Karol Nabialek

Instytut Historii, Uniwersytet Śląski w Katowicach

Registrum hominum ius civile susceptorum **Rejestr przyjęć do prawa miejskiego Proszowic z XV wieku**

Wstęp

I. Rejestry nowych obywateli są specyficznym typem piśmiennictwa, związanym wyłącznie z miastami¹. Obywatelstwo miejskie (*ius civile*) z jednej strony wprowadzało osobę w zakres praw przysługujących mieszczaństwu, z których jednym z najważniejszych była wolność osobista, a z drugiej strony dawało przybyszowi dostęp do przywilejów i uprawnień nadanych konkretnemu ośrodkowi. Jednak kandydat do społeczności miejskiej musiał spełnić określone warunki, z których najważniejszymi były: świadome podporządkowanie się władzom miasta, brak przeszkód do osiedlenia się w innym miejscu, a także dodatkowe, nie zawsze przestrzegane wymagania, jak prawe urodzenie czy posiadanie majątku w mieście². Naturalną konsekwencją przyznawania obywatelstwa było tworzenie dokumentacji, w której te osoby rejestrowano. Najstarsze rejestry przyjęć do prawa miejskiego z terenu Niemiec są zachowane od XIII wieku, a z Anglii nawet od XII wieku (Leicester)³.

W Polsce najstarsze tego typu zestawienia pochodzą dopiero z 2. poł. XIV wieku (najwcześniejsze zachowane z Kazimierza od 1369 roku), ale nie ma wątpliwości, że musiały być one prowadzone wcześniej, przynajmniej w ośrodkach

¹ Ostatnio szeroko na temat rejestrów obywateli miast polskich w kontekście tego typu źródeł z zachodniej Europy, ze szczegółowym omówieniem literatury przedmiotu, pisali M. KRÓL, M. SCHMIDT: *Krakowskie „libri iuris civilis” z lat 1392–1800 na tle zachowanych rejestrów przyjęć do prawa miejskiego w Polsce i wybranych ośrodkach europejskich*. „Kra-kowski Rocznik Archiwalny” 2015, T. 21, s. 19–51.

² Na temat pojęcia prawa miejskiego oraz zasad jego przyznawania w świetle najnowszych badań zob. tamże, s. 34–39.

³ Tamże, s. 25–31.

ważniejszych, jak Kraków. Jednak i dla późniejszego okresu spisy przyjęć do *iuris civilis* zachowały się dla niewielkiej liczby miast polskich, przy czym zarówno dla miast większych, jak Kraków, Poznań, Lwów, średnich — jak Kazimierz, Sieradz, Nowa Warszawa, Wieluń, jak i dla mniejszych — jak Czychów czy Chrzanów⁴. Rejestry prowadzone w miastach polskich miały różną formę. Tylko nieliczne ośrodki wyodrębniły osobną serię akt miejskich dla wpisywania nowych obywateli. Ze średniowiecza zachowały się księgi tego typu jedynie dla Krakowa, a od XVI wieku pojawiały się one już w kilku innych miastach (Stara Warszawa, Bochnia, Biecz, Poznań, Lwów). W większości jednak nowych obywateli rejestrowano w aktach dokumentujących działalność instytucji miejskich, najczęściej w księgach radzieckich i rachunkowych (również prowadzonych na zlecenie rajców), co wynikało z kompetencji rady, która formalnie przyjmowała do prawa miejskiego. Nie było także jednolitej zasady dotyczącej tych wpisów. W części wypadków, jak w księgach radzieckich Kazimierza, rejestr przyjętych obywateli stanowił stałą pozycję wprowadzaną do ksiąg radzieckich za każdy rok kalendarzowy. W wielu innych miastach informacje o nowo przyjętych mieszczanach bywały wpisywane nieregularnie⁵. Spisy nowych obywateli kilku większych i średnich miast doczekały się edycji (Kraków, Lwów, Bochnia, Nowa Warszawa, Stara Warszawa, Młode Miasto Gdańsk, Wieluń)⁶, ale brakuje nadal opracowań dotyczących ośrodków mniejszych⁷.

⁴ O zachowanych rejestrach przyjęć do prawa miejskiego z miast polskich i możliwościach badawczych, jakie dają te źródła, zob.: E. WÓLKIEWICZ: *Migracje do miast średniowiecznych w świetle ksiąg przyjęć do prawa miejskiego*. W: *Miasto czyni wolnym. 790 lat lokacji Opola (około 1217—2007)*. Red. A. POBÓG-LENARTOWICZ. Opole 2008, s. 43—52; S. GIERSEWSKI: *Obywatele miast Polski przedrozbiorowej. Studium źródłoznawcze*. Warszawa 1973; M. KRÓL, M. SCHMIDT: *Krakowskie „libri iuris civilis”...*, s. 22—23.

⁵ A. BARTOSZEWICZ: *Piśmienność mieszczańska w średniowiecznej Polsce*. Warszawa 2012, s. 108; M. STARZYŃSKI: *Średniowieczny Kazimierz, jego ustrój i kancelaria*. Kraków 2015, s. 66—68; M. KRÓL, M. SCHMIDT: *Krakowskie „libri iuris civilis”...*, s. 23—24, 33—34.

⁶ *Księgi przyjęć do prawa miejskiego w Krakowie 1392—1506*. Wyd. K. KACZMARCZYK. Kraków 1913; *Księgi przyjęć do prawa miejskiego w Krakowie 1507—1572*. Wyd. A. KIELBICKA, Z. WOJAS. Kraków 1993; *Księgi przyjęć do prawa miejskiego w Krakowie 1573—1611*. Wyd. A. KIELBICKA, Z. WOJAS. Kraków 1994; E. KOCZOROWSKA-PIELIŃSKA: *Przyjęcia do prawa miejskiego miasta Nowej Warszawy w latach 1477—1525*. „Rocznik Warszawski” 1969, T. 9, s. 261—295; „*Album civium civitatis Antiquae Varsoviae*”. *Księgi przyjęć do prawa miejskiego Starej Warszawy 1506—1586*. [Wyd. i] Oprac. A. BARTOSZEWICZ. Warszawa 2000; „*Album civium Leopoliensium*”. *Rejestry przyjęć do prawa miejskiego we Lwowie 1388—1783*. T. 1—2. Wyd. A. JANECEK. Poznań—Warszawa 2005; *Księgi przyjęć do prawa miejskiego Młodego Miasta Gdańska 1400—1455*. W: *Księgi Młodego Miasta Gdańska 1400—1455*. Wyd. K. KOPIŃSKI, P. OLIŃSKI. Toruń 2008; T.A. NOWAK: *Przyjęcia do prawa miejskiego w Wieluniu w latach 1514—1535*. „Rocznik Wieluński” 2006, T. 6, s. 41—70; TENŻE: *Przyjęcia do prawa miejskiego w Wieluniu w latach 1540—1569*. „Rocznik Wieluński” 2007, T. 7, s. 69—89; TENŻE: *Przyjęcia do prawa miejskiego w Wieluniu w latach 1572—1598*. „Rocznik Wieluński” 2008, T. 8, s. 121—139; H. ŻEREK-KLESZCZ: *Przyjęcia do prawa miejskiego w Wieluniu w latach 1760—1793*. „Rocznik Wieluński” 2008, T. 8, s. 51—76.

⁷ Spis osób, które przyjęły prawo miejskie w Chrzanowie w latach 1414—1564, sporządził Zbigniew WOJAS, nie jest to jednak edycja krytyczna pełnych wpisów *iuris civilis* — zob.

II. Jedne ze starszych z terenu Polski rejestrów osób przyjętych do prawa miejskiego, rozpoczynające się od lat 20. XV wieku, zachowały się dla małopolskich Proszowic⁸, gdzie w średniowieczu nowych obywateli notowano w księgach miejskich pomiędzy wpisami dotyczącymi innych spraw. Specyfiką proszowickiej rejestracji *iuris civilis* było sporządzanie jej nie na stronach akt aktualnie prowadzonych, lecz najczęściej obok starszych wpisów. Na znajdujące się w księgach Proszowic wpisy przyjęć do prawa miejskiego zwrócił uwagę Feliks Kiryk, który odnotował strony rękopisów zawierające te informacje oraz poczynił krótkie podsumowanie statystyczno-geograficzne dotyczące nowych obywateli tego miasta⁹. O ile uwagi F. Kiryka, choć w niewielkim stopniu, ale jednak pozwalają zorientować się w kwestii napływu nowych obywateli, a więc w zakresie migracji do miasta, o tyle o charakterze i zawartości tego rejestru nie dowiadujemy się z nich nic. Ostatnio na specyficzny sposób prowadzenia w Proszowicach dokumentacji związanej z przyznaniem prawa miejskiego zwrócił uwagę Michał Schmidt¹⁰. Inny, nienotowany dotąd w opracowaniach naukowych fragment rejestru przyjęć do prawa miejskiego

TENŻE: *Chrzanów średniowieczny i nowożytny do połowy XVII w.* W: *Chrzanów. Studia z dziejów miasta i regionu do roku 1939*. Chrzanów 1998, s. 100—110 (aneksy nr 6 i 7). Studium dotyczące pochodzenia nowych obywateli Chrzanowa na podstawie rejestrów znajdujących się w rękopisach ksiąg tego miasta przygotował wcześniej J. RAJMAN: *Ludność napływowa w Chrzanowie i w Mysłowicach w XV—XVII w.* „Rocznik Naukowo-Dydaktyczny Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Krakowie” 1993, z. 158, s. 91—99 (Prace Historyczne, z. 16).

⁸ Proszowice położone w ziemi krakowskiej, lokowane na prawie magdeburskim przez Kazimierza Wielkiego w 1358 r., były w epoce staropolskiej miastem królewskim, wchodzącym w skład wielkorządów krakowskich (podrządztwo proszowickie). Stanowiły też ośrodek jednego z powiatów sądu ziemskiego krakowskiego, od miejsca odbywania roków nazywanego „proszowski”. W rejestrach skarbowych w związku z poborem podatku stosowane było ponadto pojęcie okręgu (*districtus*) utworzonego od nazwy Proszowic. W źródłach, zwłaszcza wytworzonych w kancelarii królewskiej, *districtus* proszowicki pojawiał się też przy określaniu położenia miejscowości, a więc w znaczeniu administracyjnym. Od XV w. w Proszowicach zbierały się również sejmiki szlachty województwa krakowskiego. Według zestawień Henryka Samsonowicza i Marii Boguckiej, opartych głównie na danych podatkowych, w średniowieczu i epoce nowożytnej Proszowice zaliczały się do II kategorii, inaczej klasy *secundi ordinis*, czyli do miast średnich (M. BOGUCKA, H. SAMSONOWICZ: *Dzieje miast i mieszczaństwa w Polsce przedrozbiorowej*. Wrocław 1986, s. 113—117, 352—354). Jednak badania F. Kiryka i F. Leśniaka nad potencjałem demograficznym i gospodarczym tego miasta przekonują, że było to raczej miasto małe, należące do III kategorii, choć niewątpliwie jedno z największych w tej grupie (F. KIRYK: *Miasto średniowieczne*. W: *Proszowice. Zarys dziejów do 1939 roku*. Red. F. KIRYK. Kraków 2000, s. 53—78; F. LEŚNIAK: *W okresie Polski szlacheckiej*. W: *Proszowice. Zarys dziejów...*, s. 150—207).

⁹ F. KIRYK: *Dzieje Proszowic w epoce piastowskiej i jagiellońskiej*. „Rocznik Naukowo-Dydaktyczny Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Krakowie” 1967, z. 26, s. 32—33 (Prace Historyczne, z. 3); TENŻE: *Miasto średniowieczne...*, s. 70. W pierwszym tekście autor odniósł się do rejestru obywateli w księdze radzieckiej, w drugim zaś dodatkowo zwrócił uwagę na wpisy przyjętych do prawa miejskiego w aktach ławniczych.

¹⁰ M. KRÓL, M. SCHMIDT: *Krakowskie „libri iuris civilis”...*, s. 23, 33.

w Proszowicach, znajdujący się na pergaminowej oprawie księgi ławniczej, dostrzegła Agnieszka Bartoszewicz¹¹. Za to autorom prac ukazujących migracje miejskie w szerszym kontekście nic nie wiadomo o prowadzeniu rejestru obywateli w tym mieście¹². Zapoznanie się z zawartością proszowickich wpisów *iuris civilis* przekonuje o potrzebie ich edycji w całości.

Rejestr obywateli miasta Proszowice jest wart wydania z trzech powodów. Po pierwsze, ze względu na jego zawartość jako cennego źródła do badań nad społeczeństwem miejskim, migracjami miejskimi, gospodarką w średniowieczu, samym prawem miejskim oraz wymogami prawnymi stawianymi wobec nowo przyjmowanych do *iuris civilis*. Po drugie, z uwagi na sposób prowadzenia rejestru — rozproszone zapiski dopiero po zebraniu ich i uporządkowaniu dają w miarę przejrzysty wykaz osób przyjmowanych w poczet obywateli Proszowic. Po trzecie — jako przykład piśmiennictwa miejskiego czy szerzej: dawnego piśmiennictwa polskiego, w celu zobrazowania formy zewnętrznej tego typu wpisów, ich ewolucji formularzowej oraz językowej.

III. Miasto Proszowice w średniowieczu, a zapewne i później, nie posiadało osobnej serii ksiąg rejestrujących przyjętych do prawa miejskiego, a przynajmniej nie ma podstaw do takich przypuszczeń¹³. Nowo przyjętych obywateli notowano więc w księgach dokumentujących bieżącą działalność instytucji miejskich — rady i ławy. Jest to zatem materiał rozproszony i dokonanie edycji wiązało się przede wszystkim ze szczegółową kwerendą w zachowanych aktach. W efekcie można stwierdzić, że zapiski rejestrujące osoby uzyskujące

¹¹ A. BARTOSZEWICZ: *Piśmienność mieszczańska...*, s. 101. Autorce za to nie jest znany właściwy rejestr przyjętych do prawa miejskiego w najstarszych aktach radzieckich oraz w aktach ławniczych Proszowic. Nie wykorzystuje ona też prac F. Kiryka dotyczących Proszowic.

¹² S. GIERSEWSKI: *Obywatele miast Polski...*, s. 9—10, 15—28; E. WÓLKIEWICZ: *Migracje do miast średniowiecznych...*, s. 49—51. Autorzy ci nie znają też cytowanego już artykułu F. Kiryka (zob. przyp. 9).

¹³ Wpisy przyjęć *iuris civilis* w Proszowicach zachowały się wyłącznie dla XV w. W żadnej z ksiąg miejskich z XVI—XVIII w. nie znajdujemy już tych rejestrów. Powodem może być oczywiście brak zachowanej dokumentacji rady z XVI w. oraz zachowanie się tylko jej fragmentów z XVII i XVIII w. Nie można jednak wykluczyć, że podobnie jak w innych miastach (np. Bochnia, Lublin, Nowa Warszawa, Lwów) w okresie nowożytnym mogła wykształcić się osobna seria ksiąg wpisów dla obywateli. Może na to wskazywać właśnie forma prowadzenia tej dokumentacji w XV w. O ile najstarsze wpisy zamieszczono w księgach radzieckich, o tyle w 2. poł. XV w. zaczęto je notować w księdze ławniczej. Co więcej fakt spisywania osób otrzymujących obywatelstwo miejskie na karcie pergaminowej, której użyto do wykonania okładki księgi ławniczej (i po oprawieniu dalej zamieszczano tam wpisy dotyczące *ius civile*), z jednej strony może wskazywać na powiązanie tej dokumentacji z ławą miejską, a z drugiej strony może świadczyć o poszukiwaniu nowej formy kancelaryjnej dla rejestru. Zważywszy na pojawianie się wpisów nowych obywateli w piętnastowiecznej księdze ławniczej, zastanawia ich brak w kilku tomach dokumentujących działalność sądu ławniczego z XVI w. Jednak podniesione wątpliwości nie mogą przesądzać o prowadzeniu w Proszowicach osobnej księgi przyjęć do prawa miejskiego.

w Proszowicach prawo miejskie znajdują się w trzech różnych rękopisach (jednostkach archiwalnych). Dlatego podając podstawę edycji, należy jednocześnie dokonać krótkiej charakterystyki samych rękopisów. Szczegółowy opis zachowanych ksiąg miejskich Proszowic z XV—XVIII wieku, w tym jednostek, które zawierają rejestry obywateli, przedstawiony został w osobnym artykule¹⁴. Wszystkie trzy jednostki archiwalne przechowywane są obecnie w Archiwum Narodowym w Krakowie (Oddział III) w zespole *Variae civitates et villae*, oznaczonym aktualnie nr 29/121.

Rękopis o sygnaturze 166

Najstarsza chronologicznie jednostka, która jednocześnie zawiera najwięcej wpisów dotyczących przyjęć do prawa miejskiego, jest oznaczona sygnaturą 166 (dawniej sygn. IT 230aa)¹⁵. Pod względem treści rękopis zawiera zasadniczo dokumentację rady miasta Proszowic, choć nie tylko (są też wpisy związane z działalnością ławy), z okresu od 8 marca 1418 do 7 lutego 1456 roku. Jest to rękopis papierowy bez oprawy (w papierowej obwolucie), złożony z luźnych składek oraz pojedynczych kart o wymiarach 10,4—11 x 30,5—31,6 cm (format dutki), liczący 238 stron. Rękopis posiada paginację ołówkową, według której miał liczyć 236 stron, jednak w wyniku błędu przy numeracji pominięto jedną kartę po s. 192, wtórnie oznaczoną jako s. 192A i 192B. Jednostka składa się z 13 regularnych składek o różnej liczbie kart (od 4 do 12 kart) oraz dodatkowo 8 luźnych kart (w tym jedno bifolium).

W poszczególnych składekach i na luźnych kartach stwierdzono 6 różnych znaków wodnych. Dla 4 z nich udało się znaleźć podobne znaki w katalogach filigranów, datowane na lata: 1416 (Biecz)¹⁶, 1429 (Kra-

¹⁴ K. NABIAŁEK: *Księgi miejskie Proszowic z XV—XVIII wieku* (w druku). W dotychczas opublikowanych opracowaniach brakuje informacji na temat liczby, budowy oraz zawartości zachowanych ksiąg Proszowic. Nie opisał tych rękopisów nawet F. Kiryk, który jako pierwszy wykorzystywał je naukowo (zob. przyp. 8—9). Noty inwentarzowe i katalogowe dotyczące zachowanych ksiąg miejskich Proszowic przechowywanych w Archiwum Narodowym w Krakowie oraz w Bibliotece Naukowej Polskiej Akademii Umiejętności i Polskiej Akademii Nauk w Krakowie są bardzo ogólne. Zob. J. CZUBEK: *Katalog rękopisów Akademii Umiejętności w Krakowie*. Kraków 1906, s. 75, 94, 116, 203; baza internetowa: <http://www.szukajwarchiwach.pl/search?q=ksi%C4%99ga%20proszowic&order=> [data dostępu: 18.10.2017].

¹⁵ Wcześniej rękopis wchodził w skład sygnatury IT 230a, obejmującej fragmenty ksiąg lełowskich, ale dzięki ekspertyzie Jerzego Wyrozumskiego został z niej wyjęty. Własnoręczna notatka tego historyka z tą informacją znajduje się na obwolucie rękopisu. Zob. J. LABERSCHEK: *Lelów*. W: SHGKr, Cz. 3, z. 3, s. 510—512; K. NABIAŁEK: *Fragment zaginionej księgi ławniczej miasta Lelowa z drugiej połowy XV wieku*. W: *Narodziny Rzeczypospolitej. Studia z dziejów średniowiecza i czasów wczesnonowożytnych*. Red. W. BUKOWSKI, T. JUREK. Kraków 2012, s. 1294—1295.

¹⁶ F. PIEKOSIŃSKI: *Średniowieczne znaki wodne zebrane z rękopisów przechowywanych w archiwach i bibliotekach polskich, głównie krakowskich, wiek XIV*. Kraków 1893, nr 814.

ków)¹⁷, 1445 (Kraków)¹⁸ i 1448 (Sion)¹⁹. Datowanie tych filigranów odpowiada dacie wpisów i zgadza się z czasem produkcji papieru.

Obecny układ kart z pewnością nie odpowiada ich pierwotnej kolejności, o czym świadczą daty wpisów. Przejrzenie zawartości oraz porównanie rąk pisarzy pozwala na próbę uporządkowania tej zachowanej fragmentarycznie najstarszej księgi miejskiej Proszowic. Właściwy układ kart rękopisu o sygnaturze 166 prawdopodobnie powinien być następujący: s. 1—20, 29—32, 58—57, 21—28, 233—236, 33—56, 59—192, 192A—192B, 193—232. Trzeba jednak zauważyć, że jest to wstępna rekonstrukcja, a dla dokładniejszego odtworzenia układu składek i kart w rękopisie niezbędne jest szczegółowe przebadanie zawartości całych akt. Wskazane jest też kontynuowanie kwerend w celu odnalezienia brakujących składek tej księgi²⁰.

Wpisy do prawa miejskiego w składkach księgi radzieckiej są rozproszone i były wprowadzane w różnym czasie, często dopisywane na stronach zawierających już wcześniejsze wpisy.

Rękopis o sygnaturze 167

Druga jednostka archiwalna zawierająca kilka wpisów osób przyjętych do prawa miejskiego (tylko we fragmentach z lat 1494—1496) jest obecnie oznaczona sygnaturą 167 (dawniej sygnatura IT 230bb)²¹. Jest to rękopis papierowy bez oprawy (umieszczony luźno w tekturowej okładce i w papierowej obwolucie), złożony z luźnych składek oraz pojedynczych kart o wymiarach 10,3—11,1 x 31,4—32,3 cm (format dutki), liczący 640 stron. Rękopis posiada paginację ołówkową z 2. poł. XX wieku, według której miał liczyć 630 stron, jednak w wyniku błędu przy numeracji pominięto w sumie 10 stron (dwie po s. 236, dwie po s. 238, dwie po s. 368, dwie po s. 376, jedną po s. 474 i jedną po s. 475). Pod względem zawartości jest to dokumentacja działalności sądu ławniczego (wójtowsko-ławniczego), czyli księga ławnicza miasta Proszowic z lat 1451—1452, 1454, 1481—1486, 1488—1509.

¹⁷ Tamże, nr 988.

¹⁸ Tamże, nr 894.

¹⁹ C.M. BRIQUET: *Les Filigranes dictionnaire historique des marques du papier dès leur apparition vers 1282 jusqu'en 1600*. T. 4. Paris—Genève 1907, nr 12997.

²⁰ O celowości tych poszukiwań przekonują dalsze cztery karty (dwa bifolia), niewątpliwie wytworzone wspólnie z pozostałymi składkami, znajdujące się w innej jednostce archiwalnej, zawierającej luźne materiały dotyczące Proszowic (Archiwum Narodowe w Krakowie, *Variae civitates et villae* (nr 29/121), sygn. 281, s. 351—358). Te cztery karty powinno się umieścić w rękopisie 166 i ułożyć między kartami oznaczonymi obecnie jako s. 236 i 33. Szerzej na ten temat zob. K. NABIAŁEK: *Księgi miejskie Proszowic...*

²¹ Wcześniej rękopis wchodził w skład sygnatury IT 230b wraz z fragmentem ksiąg ławniczych Lelowa oraz innymi nieuporządkowanymi materiałami. Został z niej wyjęty dzięki ekspertyzie Feliksa Kiryka. Zob. J. LABERSCHEK: *Lelów...*, s. 510—512; K. NABIAŁEK: *Fragment zaginionej księgi ławniczej...*, s. 1294—1295.

Rękopis składa się więc z 38 składek (o różnej liczbie kart — od 4 do 12) oraz 14 luźnych kart, w tym 5 kart podwójnych. W poszczególnych składkach i na luźnych kartach stwierdzono prawdopodobnie 14 różnych znaków wodnych. Spośród tych znaków udało się odnaleźć w katalogach 3 podobne, datowane na lata: 1448—1453 (Ansbach, Monachium, Toruń)²², 1452 (Kraków)²³, 1467 (Kraków)²⁴. Przybliżony czas powstania papieru, który wykorzystano do sporządzenia akt ławniczych, odpowiada datacji wpisów.

Układ kart ustalony przy porządkowaniu rękopisu i paginacji odpowiada zapewne porządkowi chronologicznemu. Księga jest niekompletna i zawiera tylko część składek z tego okresu działalności sądu ławniczego, o czym świadczą duże luki chronologiczne. Najstarszy fragment tego tomu akt ławniczych z 1449 roku jest przechowywany osobno w Bibliotece Naukowej PAU i PAN w Krakowie²⁵.

Rękopis o sygnaturze 160

Trzecią jednostką archiwalną, z której pochodzą wpisy osób przyjętych do prawa miejskiego, jest kodeks papierowy o sygnaturze 160 (dawna sygnatura Prosz. 1), liczący 720 stron, w formacie dutki o wymiarach 10,5—11,2 x 32,2—32,6 cm, oprawiony w pergamin typu południowego, garbowany i bielony jednostronnie, na zewnątrz żółkły, a wewnątrz ściemniały i pobrudzony. Okładka w dolnej części jest złożona na dwie części, a na krawędzi części zagiętej znajdują się dwie okrągłe dziurki, co świadczy o tym, że wcześniej blok kodeksu był zamykany i zawiązywany z góry na dół. Rękopis posiada paginację ołówkową z 2. poł. XX wieku (s. 1—720).

Kodeks jest zbudowany z 41 składek papierowych o różnej liczbie kart — od 4 do 14 (najczęściej 8 kart), ale w większości regularnych, z wyjątkiem składki ostatniej (s. 689—720), złożonej faktycznie z dwóch składek: 6+6 i 2+2, która ma więc postać 6+6+4. Na papierze tworzącym składki rękopisu stwierdzono co najmniej 23 różne znaki wodne.

Jest to księga ławnicza miasta Proszowic. Zawiera dokumentację sądów ławniczych gajonych z okresu od 6 maja 1474 do 24 stycznia 1511 roku.

²² *Der Wasserzeichenkartei Piccard im Hauptstaatsarchiv Stuttgart*. Bearbeitet von G. PICCARD. T. 3: *Die Turm-Wasserzeichen*. Stuttgart 1970, nr 324.

²³ F. PIEKOSIŃSKI: *Średniowieczne znaki wodne...*, nr 1056.

²⁴ Tamże, nr 1045.

²⁵ Fragment składki zapewne tej księgi ławniczej, złożony z 7 kart, jest zachowany w rękopisie Biblioteki Naukowej PAU i PAN w Krakowie, rkps sygn. 440, k. 115—121. Za fragment tego tomu akt ławniczych należy uznać również dwie niepaginowane karty znajdujące się w innej jednostce archiwalnej z Archiwum Narodowego w Krakowie z zespołu *Variae civitates et villae* (nr 29/121), oznaczonej sygn. 112, zawierające wpisy z czterech różnych sesji sądu gajonego z października i listopada nieznanego roku. Zob. K. NABIAŁEK: *Księgi miejskie Proszowic...*

Dla potrzeb edycji istotna jest jednak zawartość nie zasadniczej części rękopisu, a wewnętrznej strony pergaminowej oprawy. Od wewnątrz na całej powierzchni — zarówno na górnej i dolnej okładce, na jej przedłużeniu na zamknięcie, jak i na części grzbietowej — pergamin jest zapisany. Zdecydowana większość odczytanych not to wpisy poświadczające przyjęcie osób do prawa miejskiego. Choć zapiski były wprowadzane nierównomiernie, w kilku wzajemnie zalegających się pionowych kolumnach, to można nazwać zawartość tekstową wewnętrznej strony okładki rejestrzem przyjęć do prawa miejskiego w Proszowicach. Odczytane zapiski, z wyjątkiem jednej (1477 rok), pochodzą z lat 90. XV wieku. Wpisy te były zatem prowadzone równolegle do akt ławniczych i przynajmniej część z nich została sporządzona przed przysyciem pergaminu do oprawy. Dowodem na to są noty na części grzbietowej, znajdujące się pod związami, które są częściowo widoczne, a częściowo zasłonięte, co wyklucza napisanie ich już po przymocowaniu do składek. Ponadto na wewnętrznej stronie przedniej okładki (u góry) znajduje się nota stylizowana na nagłówek, sporządzona przez pisarza, informująca o założeniu przez niego księgi 6 maja 1474 roku. Data ta powtarza się w nagłówku sądu gajonego, wpisanym tą samą ręką na początku s. 1 rękopisu. Poświadcza ona, że pergamin był już wtedy przeznaczony na oprawę tego kodeksu, choć nie od razu został z nim połączony. Może przez pewien czas stanowił rodzaj luźnej obwoluty, w którą zawijano składek. To mogłoby tłumaczyć przyczynę zabrudzeń i zatarcia tekstu, z powodu których większość zapisek jest niestety nieczytelna.

IV. Przejrzenie akt miejskich pod kątem wpisów *iuris civilis* i uporządkowanie tego materiału pozwala na sformułowanie kilku uwag i spostrzeżeń. Weryfikacji wymagają niektóre informacje podawane przez Feliksa Kiryka. W najstarszych aktach miejskich (sygn. 166) znajdują się wpisy przyjętych do prawa miejskiego z lat 1420—1456, a nie z lat 1423—1454; w okresie tym obywatelstwo uzyskało 140 osób, a nie 122²⁶. Z kolei w aktach ławniczych (sygn. 167) nie ma wpisu poświadczającego przyznanie prawa miejskiego „Wojtkowi z Pławowic”, gdyż zapiska, na którą autor się powołuje, dotyczy innej sprawy; Andrzej z Urzędowa przyjął *ius civile* w 1495 roku, a nie w 1497 roku²⁷.

Ogólna liczba odnalezionych i odczytanych wpisów dotyczących przyjęć do *ius civile* w Proszowicach wynosi 182, w których obywatelstwo uzyskały łącznie 183 osoby. Jak to już zauważył F. Kiryk, większość nowych mieszczan pochodziła z miejscowości położonych w pobliżu Proszowic, głównie z oko-

²⁶ Nie ma zapisek dotyczących przyjęć do prawa miejskiego na s. 83, 169 rękopisu 166, podawanych przez F. KIRYKA. Zob. TENŻE: *Dzieje Proszowic...*, s. 32; TENŻE: *Miasto średniowieczne...*, s. 70.

²⁷ Ponadto na s. 364 rękopisu 167 brak wpisów o przyjętych do prawa miejskiego. Por. F. KIRYK: *Miasto średniowieczne...*, s. 70.

licznych wsi, najczęściej oddalonych od kilku do kilkunastu kilometrów od miasta. Sporadycznie napływali też mieszkańcy dalej położonych osad: Zadroże (40 km), Balice (35 km), Boleń, Mogiła, Damice (25 km), Wadów (20 km). Odleglejszymi miejscami pochodzenia przybyszy były praktycznie bez wyjątku miasta: Ciechanów (ok. 350 km), Dobrzyń (ok. 350 km) lub wieś Dobrynia (120 km), Łęczyca (280 km), Przeworsk (180 km), Urzędów (180 km), Wolbórz (170 km), Opoczno (160 km), Szydłowiec (140 km), Szydłów (75 km), Tuchów (70 km), Jędrzejów (55 km), Busko (50 km), Myślenice (50 km), Wojnicz (50 km), Żarnowiec (50 km), Książ Wielki (35 km), Wieliczka (30 km). To zresztą sytuacja typowa dla mniejszych ośrodków miejskich, co podnoszono już w literaturze.

Warto zauważyć, że stosunkowo duża liczba osób, którym przyznawano obywatelstwo, była podawana bez miejsca pochodzenia. Jak już dawno zauważył F. Kiryk, wśród tych ludzi niewątpliwie było wielu proszowiczian od dawna zamieszkujących w mieście, a dopiero później przyjmujących prawo²⁸. Z zapisek wynika, że pewną grupę wśród nowych obywateli stanowili komornicy zamieszkujący w domach mieszczan: np. W 1433 roku Jakub z Wieliczki, który mieszkał w domu Skóry (nr 47), w 1445 roku Mikołaj *olim serviens apud Januschowa* (nr 86), w 1447 roku Bartek z Tempoczowa *qui sedet in orto Coci* (nr 101), w 1453 roku Staszek *de domo Garb* (nr 114), Maciej *ab Andrisch* (nr 121), w 1454 roku Maciej *de Czichowlaslo* (nr 126), w 1456 roku Mikołaj *qui est apud Jacussium Soczyerowa* (nr 138). Droga do uzyskania obywatelstwa w Proszowicach dość często bywał ślub z mieszczańską córką, o czym świadczą określanie osób w zapiskach jako zięć (*gener*). W pewnych wypadkach jednakże podawano miejsce pochodzenia, a w innych nie, i wówczas kryterium bliższej identyfikacji stanowiła osoba teścia lub teściowej (nr 9, 32, 76, 91, 92, 102, 123, 147, 171). Mamy też przykład zastosowania słynnej zasady „powietrze miejskie czyni wolnym”, czyli przyznania obywatelstwa braciom, którzy przez ponad rok mieszkali w mieście (nr 61). Jeżeli chodzi o specjalność rzemieślniczą nowych mieszczan, można zauważyć, że w Proszowicach osiadło: 5 krawców, 4 szewców, 2 tkaczy (*textor*), postrzygacz sukna (*rassor*), 3 kowali, 2 kuśnierzy i miecznik (*gladiator*), co poniekąd wskazuje na istnienie w tym

²⁸ F. KIRYK: *Dzieje Proszowic...*, s. 32–33. Autor notuje dwa przykłady — pierwszy, dotyczący niejaki Panoski, jest adekwatny: przyjęła ona prawo miejskie w 1447 r. (nr 97), choć jest poświadczona w mieście od 1445 r. (rkps sygn. 166, s. 172). Drugi przykład podany przez Kiryka, dotyczący „Motowasa”, to nieporozumienie — w 1453 r. przyjął prawo miejskie Stanisław *Mothowansch* (nr 115), a nie Piotr, który w mieście mieszkał co najmniej od 1417 r. Piotr Motowas (*Mothowansch*, *Mothowosz*) raczej od dawna posiadał obywatelstwo w Proszowicach, skoro wielokrotnie od 1417 r. był rajcą i ławnikiem (rkps 166, s. 1–2, 4 i nast.). Samo zasiadanie w radzie jeszcze nie przesądza o posiadaniu prawa miejskiego, skoro Mikołaj Wy rzga został wpisany do *ius civile* w 1443 r. (Edycja, nr 57), choć co najmniej od 1439 r. był rajcą. Sprawą otwartą pozostaje, czy Stanisław i Piotr byli ze sobą spokrewnieni i ewentualnie w jakim stopniu.

mieście dobrych warunków do wykonywania tych właśnie rzemiosł. Są także wypadki przyznania obywatelstwa występującym samodzielnie kobietom (nr 7, 33, 78).

Jak już wspomniano, wpisy sporządzano bardzo różnie — w wielu wypadkach pojedyncze zapiski umieszczano pomiędzy innymi wpisami. Można również dostrzec próby tworzenia ciągłych rejestrów, jak 4 strony wpisów na s. 26—28 i 233 z lat 1425—1427, 1429—1432 (nr 3—19, 21—28, 30—45), 16 kolejnych wpisów na s. 170 z lat 1443—1445, poprzedzonych nagłówkiem²⁹ (nr 63—72, 77, 81—83, 86—87), oraz 10 wpisów następujących po sobie na s. 223 z lat 1451, 1454 (nr 108—110, 124—125, 129—133), przy czym i tak nie uwzględniono w nich wszystkich osób przyjętych w tym czasie do prawa miejskiego i kilka wpisów poczyniono w innych miejscach. W trzech zapiskach wymieniono więcej niż jedną osobę, która przyjęła prawo miejskie (nr 11 z 1425 roku, nr 23 z 1427 roku i nr 61 z 1443 roku). Z kolei w dwóch zapiskach nie podano osób przyjętych do prawa (nr 18 z 1426 roku i nr 84 z 1445 roku). Zapewne był to błąd pisarza.

Fakt częstej zmiany ręki wpisów w rękopisie 166 pozwala na dość prawdopodobną hipotezę, że oprócz pisarzy miejskich noty rejestrujące przyjętych do prawa miejskiego sporządzali aktualnie urzędujący rajcy. Można też nieco przekornie stwierdzić, że niemal zasadą (z pewnymi wyjątkami, gdy wydzielano jednak osobne strony do wpisywania nowych obywateli) stał się zwyczaj notowania osób przyjętych do prawa miejskiego na wszelkich wolnych miejscach w już zapisanych składkach ksiąg, głównie radzieckich. Wpisy w aktach ławniczych, choć umieszczane między innymi wpisami, były jednak notowane na bieżąco, zgodnie z datami sądów, ręką pisarza prowadzącego księgę w tym czasie. W załączonej tabeli 1 zestawione zostały poszczególne ręce, którymi sporządzono wpisy do prawa miejskiego w księgach miejskich Proszowic. W nagłówku celowo zostało użyte określenie bezosobowe, gdyż nie ma pewności, które zapiski były dziełem pisarzy miejskich, a które wpisały inne osoby (np. rajcy). Zasadnicza wątpliwość dotyczy identyfikacji ręki, którą sporządzono zapiski z lat 1453—1454. Kształt liter i dukt pisma są bardzo podobne do pisma ręki ósmej, choć nie wiem, czy identyczne. Ponadto wpisy ręki ósmej i podobnej lub tożsamej z nią dzieli dziesięć lat. Z tego powodu nie uznano, że jest to ta sama ręka, ale być może ta sama i oznaczono ją jako „ręka 8.?”. Ze względu na stan zachowania wpisów na oprawie rękopisu o sygn. 160 zrezygnowano z próby identyfikacji rąk sporządzających wpisy, więc nie zostały one ujęte w wykazie. Wskazanie poszczególnych rąk okazało się bardzo przydatne, gdyż umożliwiło określenie przybliżonej chronologii kilku niedatowanych zapisek.

²⁹ Nagłówek ten został zacytowany w tytule niniejszej edycji.

Wykaz rąk sporządzających wpisy do prawa miejskiego w Proszowicach

Ręka	Rękopis — strony	Numery w edycji	Daty wpisów	Uwagi
1.	Rkps sygn. 166, s. 26	1	1420	Wpisy tą ręką: Rkps sygn. 166, s. 3, 5, 7—13
2.	Rkps sygn. 166, s. 25, 26	2—3	1423, 1425	
3.	Rkps sygn. 166, s. 26, 27, 28	4, 12—19, 21—28, 30—35	1425, 1426, 1427, 1429	
4.	Rkps sygn. 166, s. 26, 27	5—11	1425	
5.	Rkps sygn. 166, s. 25	29	1427	
6.	Rkps sygn. 166, s. 28, 233	36—45	1429, 1430, 1431, 1432	
7.	Rkps sygn. 166, s. 50, 51, 58	20, 46, 47	1426, 1432?, 1433	
8.	Rkps sygn. 166, s. 82, 98, 170	48—50, 63—72, 77, 81—83	1440?, 1442?, 1443	Wpisy tą ręką: Rkps sygn. 166, s. 86—104
8.?	Rkps sygn. 166, s. 185, 215, 223, 226, 228—229	114—123, 125—133	1453, 1454	Może to tylko podobna ręka do ręki 8.; wpisy tą ręką: Rkps sygn. 166, s. 228—232
9.	Rkps sygn. 166, s. 69, 108— 109, 112—113, 115, 118, 125, 233	51—52, 53—60,	1442, 1443	Wpisy tą ręką: Rkps sygn. 166, s. 104—139
10.	Rkps sygn. 166, s. 154	61—62	1443	Ręka 10.
11.	Rkps sygn. 166, s. 93	73—74	1444	Wpisy tą ręką: Rkps sygn. 166, s. 146—147
12.	Rkps sygn. 166, s. 153, 154, 156	75, 76, 78	1444	
13.	Rkps sygn. 166, s. 101, 153, 166, 167, 170	79—80, 84, 85, 87	1445?, 1445	Wpisy tą ręką: Rkps sygn. 166, s. 157—169
14.	Rkps sygn. 166, s. 153, 170	86, 88	1445	
15.	Rkps sygn. 166, s. 174—175, 182—183	89—93, 95—101	1446, 1447	
16.	Rkps sygn. 166, s. 180	94	1446	Wpisy tą ręką: Rkps sygn. 166, s. 180—181
17.	Rkps sygn. 166, s. 26, 27, 93, 206, 212	102—107	1449, 1450, 1451	
18.	Rkps sygn. 166, s. 223, 225, 226	108—113	1451, 1452	
19.	Rkps sygn. 166, s. 223	124	1454	
20.	Rkps sygn. 166, s. 186, 187, 197, 231, 232	134—138	1455, 1456	
21.	Rkps sygn. 167, s. 323, 328, 330, 332, 342, 351—352, 357, 365—367	152—160, 164—170	1494, 1495, 1496	

Przyjęcie do obywatelstwa określano w rejestrze proszowickim kilkoma czasownikami: *suscipere* (*suscepit*), *accipere* (*accepit*), *acceptare* (*acceptavit*), *recipere* (*recepit*), *assumere* (*assumpsit*; także z polską glossą: *assumpsit ius civile alias przyjął*), *dare* (*datum est ius civile*), *adipiscere* (*adeptus*), *acquire* (*acquisivit*). Pojawiło się też pojęcie wprowadzenia (*intromittere*: *intromisit se iuri civili*) i promocji (*promotus est*) na mieszczanina.

Formularz zapissek, najczęściej lakoniczny, choć niejednolity dla całego okresu, w latach 40. uległ dość dużej rozbudowie, a w 1443 roku był nawet stylizowany na formularz dokumentów wydanych przez kancelarię królewską; pojawiły się formuły — np. promulgacja i intytulacja (nr 54—56, 58) czy testacja (nr 53). Rozbudowaną treść mają również zapiski wpisane do ksiąg ławniczych z lat 1494—1496.

We wpisach pojawiają się także różne informacje związane z przyznaniem prawa miejskiego, które możemy uznać za warunki stawiane kandydatom przez radę Proszowic. Są to: prawe urodzenie (z reguły powiązane z podaniem imion — ojca lub obojga rodziców), zakup majątku w mieście, świadkowie lub osoby popierające przyjęcie do prawa, informacje o wniesionych opłatach z tytułu wpisu, zobowiązanie do ponoszenia podatków i innych ciężarów ogólnomiejskich. Warto jednak podkreślić, że w większości zapissek na pierwsze miejsce wysuwa się informacja o złożeniu przysięgi wierności miastu oraz zobowiązaniu do posłuszeństwa władzom i uchwałom miejskim, co według ostatnich badań było właśnie najważniejszym warunkiem przyjęcia w poczet obywateli³⁰.

Na koniec można jeszcze zauważyć, że terminy przyjęć obywateli, chyba zbieżne z datami wpisów, najczęściej wypadły w niedziele³¹. Nierzadkie były wpisy w okresie ścisłego Bożego Narodzenia, tj. przed świętem Objawienia Pańskiego, kiedy zgodnie z prawem magdeburskim obowiązywał zakaz gajenia i sprawowania sądów ławniczych³². Inaczej rzecz się przedstawia w wypadku obywateli, dla których informacje o przyjęciu wpisano do księgi ławniczej — wszystkie bez wyjątku wpisy wprowadzono na sądach gajonych, sprawowanych w zwyczajowych terminach. Być może jest to przesłanka wskazująca na próbę uporządkowania w latach 90. XV wieku procedury przyjmowania osób do prawa miejskiego w Proszowicach i ścisłego związania ich z posiedzeniami sądu. Nie ma tu oczywiście mowy o przekazaniu wyłącznych uprawnień do

³⁰ M. KRÓL, M. SCHMIDT: *Krakowskie „libri iuris civilis”...*, s. 34—36.

³¹ Na częste przyjmowanie obywateli do prawa miejskiego w niedziele i święta zwróciła uwagę A. BARTOSZEWICZ, która uznała, że mogło to mieć związek ze specjalnym świętowaniem tego wydarzenia, porównywalnym do litkupu. Zob. TAŻ: *Czas w małych miastach. Studium z dziejów kultury umysłowej późnośredniowiecznej Polski*. Warszawa—Pułtusk 2003, s. 213—215.

³² B. GROICKI: *Porządek sądów i spraw miejskich prawa majdeburskiego w Koronie Polskiej*. Warszawa 1953, s. 74.

decydowania o nadaniu praw miejskich landwójtowi i ławnikom. Z treści wpisów (zwłaszcza nr 170) wynika, że zgodnie z zasadą nadal mieli w tym udział rajcy. Zmiana dotyczy więc głównie czasu i okoliczności inauguracji nowych osób w mieście.

V. Edycja obejmuje zapiski rejestrujące przyjęcia do prawa miejskiego w Proszowicach odnalezione w trzech opisanych jednostkach archiwalnych. Wpisy przyjętych do *iuris civilis* dotyczą następujących lat:

- 1420, 1423, 1425—1427, 1429—1433, 1440, 1442—1447, 1449—1456 (rkps sygn. 166);
- 1477 (rkps sygn. 160);
- 1492—1497 (rkps sygn. 160; rkps sygn. 167);
- 1499 (rkps sygn. 160).

W druku zapiski zostały zestawione w układzie chronologicznym. W wypadku braku daty dziennej i trudności w jej doprecyzowaniu o kolejności usytuowania w obrębie danego roku decydowało miejsce sporządzenia wpisu, tj. wcześniejsza strona rękopisu albo wcześniejsze umieszczenie na danej stronie.

Tekst został wydany według *Projektu instrukcji wydawniczej...* opracowanego przez Adama Wolffa³³, z zastosowaniem kilku modyfikacji edytorskich, na wzór przyjętych w nowszych wydawnictwach źródłowych. Nie zostały wyróżnione inicjały, natomiast wyrazy pisane większymi literami oraz słowa napisane w formie nagłówka przed zapiską ujęto w dwie podwójne pionowe kreski. Błędne zapisy wyrazów lub pewne osobliwości tekstu (np. powtórzenia, wadliwa budowa zdania), wbrew ostatniej tendencji edytorskiej, a zgodnie z zaleceniem Wolffa, zaznaczono skróconym *sic* ujętym w nawias prostokątny [s] (pojedyncze słowa) lub [ss] (osobliwości tekstu). W celu zapewnienia czytelności treści zapisek przekreślone wyrazy i fragmenty zdań, które stanowią niewątpliwe błędy i zostały zastąpione innym tekstem, przytoczono w przypisach tekstowych umieszczonych w nawiasie klamrowym {^{a-a}}. Za to wszystkie dopiski na marginesie i ponad wierszem, sporządzone ręką pisarza lub przez współczesnego korektora tekstu, zgodnie z zaleceniem A. Wolffa zostały wciągnięte do tekstu edycji i ujęte w nawiasy kątowe < >. Miejsca uszkodzone i nieodczytane ujęto w nawiasy prostokątne z dodaniem kropek w liczbie odpowiadającej orientacyjnej liczbie brakujących liter oraz opatrzone przypisami objaśniającymi braki. Wyjątek dotyczy pergaminowej oprawy rękopisu 160, na której z powodu złego zachowania ubytki tekstu są większe, stąd nieodczytane fragmenty zasygnalizowano trzema kropkami w nawiasie prostokątnym [...] i objaśniono w przypisie. Odczyty niepewne zostały oznaczone znakiem zapytania i najczęściej też dodatkowo opatrzone przypisem tekstowym.

³³ A. WOLFF: *Projekt instrukcji wydawniczej dla pisanych źródeł historycznych do połowy XVI wieku*. St. Żr. 1956, T. 1, s. 157—177.

W nawiasach prostokątnych podawane są także inne informacje stanowiące uzupełnienie edytorskie tekstu, jak rozwinięcia silnie skróconych końcówek wyrazów, rozwiązanie dat, kolejne strony rękopisów. W przypisach tekstowych sygnalizowana jest zmiana ręki w ułożonych chronologicznie zapiskach wraz z podaniem adekwatnego numeru ręki zgodnie z wykazem rąk pisarskich zestawionych w tabeli we wstępie.

Inaczej niż w dawniej wydanych rejestrach przyjęć do prawa miejskiego, w których stosowano skróty, a w części z nich ponadto pomijano również część formularza, tutaj wydano zapiski w całości. Takie rozwiązanie przyjął w edycji ksiąg lwowskich Andrzej Janeczek, który w przekonujący sposób je uzasadnił³⁴. Do argumentów tego wydawcy można tylko dodać, że stosowanie skrótów w gruncie rzeczy nie daje dużej oszczędności w druku, a niewątpliwie zubaża wartość publikowanego źródła. Edycja wpisów *in extenso* z jednej strony skutkuje lepszą czytelnością tekstu i ułatwia korzystanie z niego, z drugiej strony zaś pozwala prześledzić ewolucję formularza tego typu rejestracji, a jednocześnie stanowi przykład dawnego piśmiennictwa polskiego. Także z myślą o przekazaniu formy jak najbliższej oryginałowi w większości zastosowano w rękopisach ortografię oraz gramatykę. Wyjątek dotyczy jedynie ujednolicenia pisowni liter „u” i „v”, zgodnie z ich właściwą funkcją fonetyczną, oraz litery „y” (ÿ), szczególnie często umieszczanej na końcu wyrazów (w końcówkach fleksyjnych), którą oddano jako podwójne „ii”. Jednak zasada ta nie dotyczy nazw własnych, w których zachowano oryginalną transkrypcję. Nie uwzględnia się też zdwojenia liter na początku wyrazu, oddając je jako pojedynczy znak. Dostosowano również pisownię dużych i małych liter, zmieniając wyrazy pospolite pisane dużą literą na małe litery, a nazwy osobowe i geograficzne zapisane małą literą na dużą. Dużą literą podawane są także *nomina sacra* oraz święta Pańskie i Maryjne (*Epifania, Purificacio etc.*), niezależnie od lekcji oryginału.

W datacjach przy zapisie cyfr rzymskich pisarze stosowali zarówno duże, jak i małe litery, przy czym często były one niekonsekwentnie wymieszane w jednej dacie — np. w zapisie nr 2 z roku 1423 zapisano: *M^o cccc^o XXIII°*. W edycji ujednolicono ten zapis, stosując we wszystkich wypadkach duże litery, które były wpisywane najczęściej. W przypisach rzeczowych do tekstu identyfikowane są jedynie miejscowości, z których pochodziły osoby przyjmowane do prawa miejskiego, przy czym nie wszystkie nazwy udało się jednoznacznie ustalić. Przy wsiach z województw krakowskiego i sandomierskiego podawano przynależność do województwa i parafii. Przy miastach i wsiach spoza Małopolski ograniczono się do podania staropolskiego województwa, ewentualnie ziemi. W miarę możliwości starano się określić położenie i orien-

³⁴ A. JANECZEK: *Wstęp*. W: „*Album civium Leopoliensium*”. *Rejestry przyjęć...*, s. XLVI.

tacyjną odległość każdej miejscowości od Proszowic, liczoną w kilometrach. Nie podjęto się zaś identyfikacji osób, gdyż obecny stan opracowania średnio-wiecznych dziejów Proszowic wymagałby przeprowadzenia odrębnych badań prozopograficznych.

Dla lepszej orientacji sporządzony został skorowidz miejscowości, z których pochodziły osoby przyjęte do prawa miejskiego w Proszowicach, odsyłający do numeru zapiski.

Edycja

Registrum hominum ius civile susceptorum. *Rejestr przyjęć do prawa miejskiego Proszowic z XV wieku.*

Wpisy wprowadzane do ksiąg miejskich Proszowic: zapiski z lat 1420—1499.

Oryginały (dalej R): Archiwum Narodowe w Krakowie, zespół nr 29/121: Variae civitates et villae, rkps sygn. 166 (dawna sygn. 230aa), s. 25—28, 50—51, 58, 69, 82, 93, 98, 101, 108—109, 112, 113, 115, 118, 125, 153—154, 156, 166—167, 170, 174—175, 180, 182—183, 185, 186, 187, 197, 206, 212, 215, 223, 225—226, 228—229, 231, 232, 233; rkps sygn. 167 (dawna sygn. 230bb), s. 323, 328, 330, 332, 342, 351, 352, 357, 365—367; rkps sygn. 160 (dawna sygn. Prosz. 1), wewnętrzna strona okładki.

[Rkps sygn. 166]

[1420]

[s. 26]

1. ^a-Item coram nobis consulibus Symone Lassec, Radzim, Andrea Szlanka et Potra^b [s] Matwawancz anno Domini M^o quandringentesimo^c XX, feria quinta post Ascensionem Domini [23 V 1420] Johannes Nigr[is^d ?] de Macoczicze^e filius Voslawnis [s] de ibidem et matre Magadlene^e [s] ius civile in Proszouicze acceptavit. Et in civem est promotus et acceptatus anno et die eodem ut supra^f.

^{a-f} zapiska nr 1 jest umieszczona na górze strony (s. 26) na początku ciągu wpisów dotyczących przyjęć do prawa miejskiego, obejmującego 4 kolejne strony; jednak zapiska ta wyraźnie została sporządzona inną ręką (ręka 1); jest o pięć lat wcześniejsza od kolejnych wpisów na tej stronie; ^b tak R zamiast właśc. Petro; ^c liczebnik silnie skrócony — litera q ze znakiem skrócenia; ^d brak końcówki, którą oznaczono znakiem skrócenia — można też czytać Nigrum lub Magistri; wyraz najpewniej zepsuty podobnie jak zapisy imion w tej zapisce (przypisy b i e); ^e tak R zamiast właśc. Magdalene,

[1423]

[s. 25]

2. ^a-Item coram nobis consulibus civitatis Prosouien[sis] scilicet Jannussio, Koszen, Petro Motouosz et Petro Ogurek anno Domini M^o CCCC^o XXIII° dominico die post Nativitatem Christi^b [26 XII 1423] Petrus Sanka civis Scarbimiriensis² ius civile in Prosouien[si^c] [ss] acceptavit et in civem est promotus et acceptus [s] anno et die eodem ut supra^d.

^{a-d} zapiska sporządzona inną ręką niż zapiska nr 1, ale prawdopodobnie tą samą ręką (ręka 2) jak nr 3 oraz trzy wpisy dotyczące innych spraw na stronie datowane na 1526 i 1527 r.; ^b w R jest: Xpi ze znakiem kontrakcji; ^c brak końcówki, którą oznaczono znakiem suspensji; przed Prosouien[si] powinien być jeszcze jeden wyraz: civitate,

[1425]

[s. 26]

3. ^a-Item coram nobis consulibus civitatis Prosouiensis Janussio, Koszen, Petro Motouosz et Petro Ogurek anno Domini M^o CCCC^o XXV dominico die Omnis terra [14 I 1425] Paulus de Luborzicze³ filius Alberti de ibidem et matre Margaretha ius civile in Proscouicze accepit et in civem est promotus et acceptus [s] anno et die eadem ut supra^b.

^{a-b} zapiska nr 3 sporządzona tą samą ręką jak zapiska nr 2 (ręka 2), za to inną ręką niż pierwszy wpis (nr 1) oraz następne (od nr 4) na tej stronie (s. 26),

4. ^a-Item coram nobis consulibus civitatis Prossouiensis Johanne Koszen, Nicolao Antiquo magistro, Sip et Radzim anno Domini M^o CCCC^o XXV° dominico die Reminiscere [4 III 1425] Johannes Suanskonis de Czesin⁴ filius Suantoslai^b de ibidem et matre Hanna ius civile in Prossouicze {^{c-c}} accepit et in civem est promotus et acceptus [s] anno {^{d-d}} Domini M^o CCCC^o XXV° [ss]^e.

^{a-e} zmiana ręki (ręka 3); zapiska nr 4 oraz zapiski na s. 26, 27 i 28 (oznaczone jako nr 12—19, 21—28, 30—35) pisane jedną ręką (ręka 3); ^b jest zapis Suantoslay; ^{c-c} następuje skreślone tym samym atramentem: ap; ^{d-d} następuje skreślone: et,

5. ^a-Aput nos consules Nicolaum Antiquum magistrum, Johannem Cosczyen, Syp et Michael Rosbeblo cum probacione bona ius civile accepit {^{b-b}} Petrus dictus Crzoczewa [?]. Testes sunt Michael sartor et Serva^c.

^{a-c} zmiana ręki (ręka 4); zapiska ta oraz kolejne na s. 26, 27 (oznaczone jako nr 5—11) pisane jedną ręką; ^{b-b} następuje skreślone tym samym atramentem: testes Michael sartor et Serva,

6. Aput nos consules Nicolaum Antiquum magistrum, Johannem Cosczyen, Syp {^{a-a}} et Michael Rosbeblo Stanislaus dictus Szwyecz cum probacione bona ius civile accepit.

^{a-a} następuje skreślone: t,

7. Item aput nos consules Johannem Koszen, Nicolaum magistrum Antiquum, Syp et Beblo Hanka de Przymoczany⁵ dicta Podmyathowa cum bona probacione ius civile accepit.

8. Item aput nos consules Johannem Koszen, Nicolaum magistrum Antiquum, Syp et Beblo Johannes filius Georgii [?] de Mislauicze⁶ ius civile accepit.

9. Item aput nos consules Johanne [ss] Koszen, Nicolao Antiquo magistro [ss], Syp et Beblo Johannes gener Petri Kradzyczsky de Goscze⁷ accepit ius civile et Petrus Kradzyczsky stat pro dampno.

[s. 27]

10. Item aput nos consules Nicolao Antiquo magistro et Johanne Koszen, Syp et Beblone [ss] Nicolaus cum bona probacione ius civile accepit.

11. Item apud nos consules Nicolao Antiquo magistro, Johanne Koszczen [ss], Syp et Beblo Michael de Wansow⁸ accepit ius civile cum bona probacione. Et Serua stat pro dampno {^{a-a}} pro alio Stanislao de Vronin⁹, qui eciam ius civile accepit.

^{a-a} następuje skreślone: et,

[1426]

12. ^aItem apud nos consules Nicolaum Antiquum magistrum, Petrum Cossanga, Dosday Stanislaus de Croczin¹⁰ recepit ius civile feria secunda infra octavas Ascensionis anno Domini M^o CCCC^o XXVI^b [13 V 1426].

^{a-b} zmiana ręki (ręka 3); kolejne zapiski na s. 27 i 28 (oznaczone jako nr 12—19, 21—28, 30—35) oraz zapiska nr 4 na s. 26 pisane jedną ręką,

13. Item dominico die infra octavas Nativitatis Marie¹¹ coram nobis consulibus Dosday, Petro Cossanga et Pyoro Stanislaus Myesaczek de Andrzeiow¹² recepit ius civile anno Domini M^o CCCC^o XXVI° [15 IX 1426].

14. Item dominico die ipso die sancti Michaelis coram nobis consulibus Dosday, Petro Cossanga et Pyoro Vasz^a [?] Paluskowicz de Choranzicza¹³ recepit ius civile anno Domini M^o CCCC^o XXVI° [29 IX 1426].

^a odczyt niepewny; może jest: Bosz,

15. Item eodem die [29 IX 1426] coram nobis consulibus predictis Laurencius de Scarbimir[ia^a]¹⁴ Martini filius Dambcowicz recepit ius civile anno ut supra [1426].

^a brak końcówki, którą oznaczono znakiem suspensji,

16. Item feria secunda in die Simonis et Jude Ablertus^a [s] sartor de Dobrzin¹⁵ coram nobis consulibus Dosday, Motouosz, Pyoro et Cossanga recepit ius civile anno Domini Mille^{mo} CCCC^o XXVI° [28 X 1426].

^a tak R zamiast właśc. Albertus,

17. Item dominico die ante festum sancti Martini coram nobis consulibus Dosday etc. ut supra Johannes de Sirosławicze¹⁶ ex patre Stanislao dicto Cruzecz^a et matre Stachna recepit ius civile anno domini Mille^{mo} CCCC^o XXVI° [10 XI 1426].

^a wpisane zapewne tą samą ręką na miejscu innego zatartego wyrazu,

18. ^aItem dominico die infra octavas sancti Martini [17 XI 1426] coram nobis consulibus Cossanga, Dosday, Pyoro et Motouos^b.

^{a-b} w R nie wymieniono osoby, która uzyskiwała prawo miejskie; ze względu na wprowadzenie zapiski w ciągu wpisów do prawa miejskiego pozostawiono ją w edycji,

19. Item dominico die eodem coram nobis consulibus Dosday, Cossanga, Pyoro et Motouos Cossek de Climontow¹⁷ ex patre Nicolao recepit ius civile anno Domini millesimo CCCC XXVI° [17 XI 1426].

[s. 51]

20. ^aItem notum sit omnibus et singulis, quod Johannes Pøk de Jacubovicze¹⁸ veniens circa nos consules Petro Kosszonga et Jacobo Pyoro et Johannes [ss] Koscen et Andris accepit ius civile civitatis nostre Proschoviensis anno Domini M° CCCC° XXVI° [1426] et idem hereditatem obtinuit eodem anno ibidem in Proschovicze^b.

^{a-b} data zapiski budzi wątpliwości; wpisana jest ręką pisarza ze s. 50, gdzie wpisy są datowane na 1432 r. (ręka 7); skład rajców jest niezgodny z 1432 r., można jednak przypuszczać, że rajcy świadomie wpisali tę zapiskę z datą wcześniejszą, zgodną z przyjęciem prawa miejskiego przez Jana z Jakubowic,

[1427]

[s. 27]

21. ^aItem dominico die coram nobis consulibus Dosday, Motouos etc. Nicolaus Nosatka iuvenis recepit ius civile anno Domini M° CCCC° XXVII°^b [1427].

^{a-b} zapiski oznaczone jako nr 21—28, 30—35 pisane tą samą ręką (ręka 3),

22. Item eodem die coram eisdem consulibus Nicolaus de Gorka¹⁹ recepit ius civile anno Domini M° CCCC° XXVII° [1427].

23. Item eodem die coram nobis supradictis consulibus Petrus de Climiontow²⁰ et Chwalislaus de Voloworz²¹ receperunt ius civile anno Domini Mille^{mo} CCCC° XXVII° [1427].

24. Item eodem die ut supra Johannes Chalchium [?] recepit ius civile anno Domini ut supra [1427].

[s. 28]

25. Item eodem die coram eisdem consulibus Szwantoslaus de Scarbimiria²² recepit ius civile anno Domini M° CCCC° XXVII° [1427].

26. Item dominico die Omnis terra coram nobis consulibus Dosday, Motouos, Pyoro, Cossanga Mathias de Lyscowicze²³ recepit ius civile anno Domini Mille^{mo} CCCC° XXVII° [19 I 1427].

27. Item eodem die coram eisdem consulibus Martinus de Domanicze²⁴ recepit ius civile anno Domini M° CCCC° XXVII° [19 I 1427].

28. Item eodem die coram eisdem consulibus Stanek Vilamouicz de Dalouicze²⁵ recepit ius civile anno Domini Mille^{mo} CCCC° XXVII° [19 I 1427].

[s. 25]

29. ^aNos Petrus Mothowasz, Petrus Slaczka, Mathias Chrast consules civitatis Proschoviensis publice recognoscimus per presentes omnibus quibus expedit universis, quod veniens nostram ad praesenciam [ss] prudens vir Stanislaus Gładko accepit ius civile alias prawo myeszczke. Et cum hoc nos perrogavit secundum, quod levius potuit. Acta sunt hec die dominico quo decantatur “Letare Ierusalem” in domo Mathie Chrast anno domini M° CCCC° XXVII° [30 III 1427].

^{a-b} zapiska sporządzona inną ręką (ręka 5) niż zapiska nr 2 i inną niż reszta tekstu na stronie (s. 25),

[1429]

[s. 28]

30. Item dominico die Reminiscere coram nobis consulibus Lyasek, Andris, Otha et Chilecz Andris de Gnathouicze²⁶ filius Stephani ius civile accepit anno Domini Mille^{mo} CCCC^o XXIX° [20 II 1429].

31. Item eodem die coram eisdem consulibus Andreas Conwa accepit ius civile anno Domini ut supra [20 II 1429].

32. Item eodem die [20 II 1429] coram eisdem consulibus Johannes de Climyonthow²⁷ gener Stasz accepit ius civile.

33. Item eodem die [20 II 1429] coram eisdem consulibus Szvatochna Lysonva [s] accepit ius civile.

^a tak R, ale może powinno być: Lysovna,

34. Item dominico die ipso sancti Leonardi anno Domini Mille^{mo} CCCC^o XXIX° [6 XI 1429] Paulus rassor de Busko²⁸ recepit ius civile apud consules.

35. Item eodem die [6 XI 1429] Nicolaus de Ostrow²⁹ frater Thessonis recepit civile ius apud consules.

36. ^aItem {^{b-b}} die dominico, in quo cantatur “Gaudete in Domino”, Nicolaus suscepit ius civile anno Domini Mille^{mo} CCCC^o XXIX^{o-c} [11 XII 1429] <^dsub consulatu Lyasek, Andris, Otha, Chilecz etc.^{e>}.

^{a-c} od zapiski nr 36 następuje zmiana ręki (ręka 6); sporządzono nią kolejne wpisy do końca strony (s. 28) — do nr 41; tą samą ręką kontynuowane są wpisy przyjętych do prawa miejskiego na s. 233 — cztery zapiski (nr 42—45);

^{b-b} następuje skreślone: die; ^{d-e} dopisane ręką poprzednią (ręka 3),

37. Item Gregorius Pyandlo accepit ius civile sive intromisit se iuri civili eodem die anno Domini Mille^{mo} CCCC^o XXIX° [11 XII 1429].

[1430]

38. Item Wyansz de Oppathkouicze³⁰ intromisit se iuri civili die dominico ipso die sancti Silvestri pape sub consulatu Januszii, Pyoro, Koszanga et Mothowanz anno Domini M^o CCCC XXX° [31 XII 1430].

[1431]

39. Item Petrus Vylk intromisit se iuri civili feria quinta ipso die sancte Prisce virginis gloriose de anno Domini millesimo CCCC XXXI° [18 I 1431], sub consulatu Mothowanz, Pyoro, Koszanga, Januszio [s].

40. Item Clemens molendinator de Stognyeyouicze³¹ intromisit se iuri civili feria quinta ipso die conversionis sancti Pauli su[b] anno Domini M^o CCCC XXXI° [25 I 1431], sub consulatu Mothowanz, Pyoro, Janusszii, Koszanga.

41. Item die dominico infra octavas Ascensionis Domini anno Domini millesimo CCCC XXXI° [13 V 1431] Laurencius dictus Kobyalka intromisit se iuri civili sub consulatu Doszday, Petri Szlanczka, Pioro et Mothowanz.

[s. 233]

42. ^a-Item eodem die [13 V 1431] Sigismundus intromisit se {^{b-b}} iurici [s] civili sub consulatu predictorum consulum die et anno suprascripto etc.^c.

^{a-c} zapiska ta (nr 42) oraz trzy kolejne na s. 233 (nr 43—45) są pisane ręką (ręka 6), którą sporządzono sześć ostatnich wpisów na s. 28 (nr 36—41); ^{b-b} następuje skreślone tym samym atramentem: iuu,

43. Item Jaschek de Szarbye³² intromisit se iuri civili die dominico infra octavas {^{a-a}} Corporis Christi^b de anno Domini millesimo CCCC^o XXXI° [3 VI 1431], sub consulatu Januszii Thosz, Chranst et Koszanga. ^{a-a} następuje skreślone tym samym atramentem: Corpors; ^b w R jest: Xpi ze znakiem kontrakcji,

44. Item Petrus de Woynycz³³ intromisit se iuri civili sub consulatu suprascriptorum consulum de anno Domini millesimo CCCC XXXI° [1431].

[1432]

45. Item {^{a-a}} Nicolaus Pleczvcha intromisit se iuri civili sub consulatu suprascriptorum consulum de anno Domini millesimo CCCC^o XXXXII° [ss, 1432^b].

^{a-a} następuje skreślone tym samym atramentem: ne; ^b w zapisce wyraźnie wpisana data 1442 r., ale trzeba to uznać za błąd pisarza i przyjąć, że chodzi o 1432 r. Wskazuje na to, po pierwsze, ręka pisarza — ta sama, co w poprzedniej zapisce (ręka 6), datowanej na 1431 r., a także dalsze dwa wpisy na tej stronie (s. 233) — dotyczące wprowadzie innego rodzaju spraw, ale z datami 1435 i 1438 r.,

[s. 50]

46. [1432 ?] ^a-Item notum sit omnibus, quod Gauel de Jacobovicz³⁴ habitum civile ius habetque hereditatem et possessionem in Proschovicze sub rege et hoc factum fuit circa consules Koscen, Pyoro, Andris, Koszøga etc.^{-b35}

^{a-b} ostatni wpis na stronie, sporządzony tą samą ręką (ręka 7) co pierwsza zapiska na następnej stronie (s. 51), zawierająca wpis do prawa miejskiego, z datą 1426 r. (nr 20); zapiska nie jest datowana; przyjęto datę według wcześniejszego wpisu na tej stronie, sporządzonego tą samą ręką, dotyczącego ugody z datą 1432 r., ale nie jest to data pewna,

[1433]

[s. 58]

47. ^a-Item anno Domini M^o CCCC^o XXXIII° die dominico in die sancti Francisci [4 X 1433] veniens probus vir Jacobus de Wyeliczka³⁶, qui manet in domo domini Skora, assumpsit ius civile alias przyyół. Et nos eciam consules Mathias Thosz, Mothwøsz, Pyoro hominem ipsum pro bono et probo viro citamus^b [?]^c.

^{a-c} zapiska sporządzona prawdopodobnie tą samą ręką (ręka 7) co zapiski na s. 50—51 (nr 20, 46), ale inną niż reszta wpisów na s. 58; na prawym marginesie wskaźnik — ręka; ^b odczyt niepewny,

[1440?]

[s. 82]

48. ||^a-Szeglarz||. Item Petrus Zeglarz recepit ius civile in Proschowicze ipso die sancti Joannis [Baptiste] anno Domini etc. XLmo^b [24 VI 1440 ?].

^{a-b} zapiska sporządzona na dole strony inną ręką (ręka 8), poniżej zapiski datowanej feria sexta ante festum sancti Stanislai 1440 r.; tą samą ręką w R na s. 86—104 prowadzone są wpisy datowane od 1440 r.,

[1442]

[s. 98]

49. ^a-Item dominico [die] post octavas Epifaniarum [14 I 1442^b?] Gawel de Pyetrzeyowicze³⁷ ius suscepit civile^c.

^{a-c} zapiska ta i następna (nr 49—50) wpisane tą samą ręką co nr 48 (ręka 8), ale zapewne dopisano ją później; ^b data poprzedniego wpisu na tej stronie R, sporządzonego inną ręką; feria quinta infra octavas Epiphaniae 1442 r.; na wcześniejszych kartach i później są wpisy z 1441 r., ale zapiska iuris civilis nie wpisuje się w ciąg chronologiczny tego roku, stąd datowanie jej na 1442 r.,

50. Eodem die [14 I 1442] Stanislaus Mysch de Poboro[wi]cze³⁸ suscepit civile ius.

[s. 233]

51. ^a-Item coram nobis consulibus Petro Mothowansch, Jacobo Phasth et Nicolao Wyrzga veniens Stanislaus de Wawrzinczycze³⁹ suscepit ius civile dominico [die] infra octavas Corporis Christi^b anno {^{c-c}} Domini M^o CCCC^o XLII^{-d} [3 VI 1442].

^{a-d} późniejszy wpis na dole strony, inną ręką i innym kolorem atramentu (ręka 9) — tą samą jak na s. 69 (nr 52); ^b w R jest: Xpi ze znakiem kontrakcji; ^{c-c} następuje skreślone tym samym atramentem: etc.,

[s. 69]

52. ^a-Item coram nobis consulibus Petro Mothowansch, Jacobo Phasth et Nicolao Wyrzga veniens Albertus de Schidlowyecz⁴⁰, recepit ius civile^b.

^{a-b} zapiska dopisana na dole strony, inną ręką (ręka 9) i innym kolorem atramentu, po zapisce na tej samej stronie (s. 69) z datacją: feria sexta ante Omnium Sanctorum 1439 r.; jednak przyjęto, że wpisano ją w 1442 r., gdyż tą ręką i tym samym kolorem atramentu sporządzono zapiskę datowaną na 1442 r. na s. 233 (nr 54); tą ręką sporządzone wpisy w R od s. 104—139, datowane na lata 1442—1443, w tym zapiski dotyczące iuris civilis (nr 55—62),

[s. 108]

53. ||^a-Swanthoslaus Sertor [s]||. Coram nobis consulibus veniens Swanthoslaus filius Pauli de Szylycze^{b41} probis ex parentibus progenitus ius civile suscepit. Quarum ipsum omnibus quibus expedit reddimus {^{c-c}} cuilibet significantes esse civem sicut et alium. Datum die dominico in festo sancti Martini pontificis et confessoris, presentibus ibidem Petro Mothowansch, Jacobo Phasth et Nicolao Wyrzga

tunc consulibus et aliis fidedignis, anno Domini M^oCCCC^o XLII^d [11 XI 1442].

^{a-d} zapiska ta i następne (nr 53—60) sporządzone ręką pisarza księgi w tym czasie (ręka 9); ^b pierwsza litera: S poprawiona z C; ^{c-c} następuje tym samym atramentem skreślone: no lub uo,

[1443]

[s. 109]

54. ||^a-Alberus Mroszch^b||. Nos Petrus Mothowanszch, Jacobus Phasth et N[icolaus] Wyrzga tunc consules significamus tenore presencium tam presentibus, quam futuris horum [s] noticiam habituris, lectoris vel auditoris, quibus expedit, quomodo veniens Albertus Mroszch filius Thome Mroszch de {^{c-c}} Clara Tumba alias de Mogila⁴² ius civile suscepit^d coram nobis iuxta morem^e. Eatenus presentibus ipsum cuilibet expedit [?] reddimus fidedignum et civitati fidelem. Datum in ede Mothowanszch die dominico {^{f-f}} infra⁴³ octavas Epiphanie anno Domini M^o CCCC^o XLIII [13 I 1443].

^{a-b} nagłówek zapiski obwiedziony atramentową ramką; ^{c-c} następuje skreślone tym samym atramentem: Mogyla; ^{d-e} nadpisane tą samą ręką; ^{f-f} następuje skreślone tym samym atramentem: proximo,

55. ||Stanislaus de Czulycze⁴⁴||. Nos Petrus Mothowanszch, Jacobus Phasth et N[icolaus] Wyrzga tunc consules significamus tenore presencium, quibus expedit, quomodo veniens Stanislaus filius Skazysukno de Czulycze coram nobis ius civile suscepit. Eatenus ipsum cuilibet presentibus reddimus fidedignum civitati fidelem. Datum dominico {^{a-a}} infra octavas Epiphanie anno etc. XLIII [13 I 1443].

^{a-a} następuje skreślone tym samym atramentem: pro,

[s. 112]

56. ||^a-Jacussius Wyalgo de Opathkowycze⁴⁵||. Nos Petrus Mothowanszch, Jacobus Phasth et N[icolaus] Wyrzga significamus tenore presencium, quibus expedit, presentibus et futuris, quomodo coram nobis Jacussius Wyalgo de Opathkowycze ius civile suscepit. Eatenus ipsum cuilibet reddimus tamquam probum et peramplius nostrum civem anno Domini M^o CCC^o [s] XLIII^b [między 13 a 24 I 1443].

^{a-b} zapiska stanowi fragment księgi pisany jedną ręką (ręka 9) od s. 104 do 139, więc pomimo braku daty dziennej w datacji można uznać, że chronologia wpisów jest zachowana,

[s. 113]

57. ||Nicolaus Wyrzga⁴⁶||. Coram nobis Symone Taschek, Petro Mothowanszch <et^a> Jacobo Phasth Nicolaus ius civile suscepit. Eatenus ipsum reddimus tamquam probum et nostrum velud alium civem. Anno Domini millesimo CCCCo XLIII feria quinta in vigilia Conversionis sancti Pauli [24 I 1443].

^a nadpisane tą samą ręką nad tekstem,

[s. 115]

58. ||Dobek||. Nos consules Thosz, N[icolaus] Lyorek, Johannes Skowronek et Symon Dulka significamus tenore presencium universis et singulis, quibus expedit, horum [s] noticiam habituris, lectoris vel auditoris ubilibet constitutis, quomodo veniens ad nostram presenciam Dobek filius {^{a-a}} Victor [s] {^{b-b}} patris et Agnetis matris de Polonowycze⁴⁷, circa nos ius civile suscipit iuxta consuetudinem. Eatenus ipsum cuilibet reddimus tantumquam probum et nostrum verum civem. Datum ut supra [po 6 II 1443^c].

^{a-a} skreślone tym samym atramentem: Wictoris; ^{b-b} skreślone tym samym atramentem: patris; ^c datę przyjęto według ostatniego datowanego wpisu na dole s. 114, pisanego tą samą ręką (ręka 9): feria quarta festi sancte Dorothee anno Domini mo cccco xliii,

[s. 118]

59. ||Culka||. Coram nobis Thoszth, N[icolao] Lyorek, Symone Dulka et Johanne Skowronek veniens Mathias alias Culka de Camyenczycz⁴⁸ ius civile suscepit, ^adie et anno quibus supra^b [po 24 II 1443].

^{a-b} pierwszy wpis na s. 118 jest datowany: dominica secunda in LXX anno etc. xliii, co można interpretować jako następną niedzielę po Septuagesimae, czyli ósmą niedzielę przed Wielkanocą 1443 r. (24 II),

[s. 125]

60. [po 5 IV 1443^a] Coram nobis Thoszth, N[icolao] Lyorek, Johanne Skowronek et Symone Dulka Wenczeslaus Zakowycz de Czulycze⁴⁹ ius civile suscepit.

^a pierwszy wpis na s. 125, pisany tą samą ręką, jest datowany: feria sexta proxima post dominicam Letare 1443 r.,

[s. 154]

61. ^aCoram nobis Thosth, Symone Dulka, Nicolao Lorek, Skowronek Johanne venientes Stanislaus una cum fratre suo Clemente susceperunt ius civile, quia ultra unum annum cum eodem fratre manet in civitate. Actum et datum die dominico proximo post festum apostolorum beatorum Petri et Pauli sub anno nativitatis Domini M^o etc. XLIII [30 VI 1443].

62. Coram nobis eisdem consulibus pretactis, eodem die ac eodem tempore, sub eisdem annis suscepit ius civile Johannes Rusek belneator antiqu[u]s anno, die, loco pretactis^b [30 VI 1443].

^{a-b} obie zapiski sporządzone bezpośrednio po sobie tą samą ręką (ręka 10),

[s. 170]

||^aRegistrum hominum ius civile susceptorum anno Domini M^o etc. XLIII {^{b-b}}^{to-c} [1443]||

^{a-c} nagłówek, po którym na s. 170 wpisano 14 kolejnych zapisek rejestrujących osoby przyjęte do prawa miejskiego, trzema rękami — ręka 8 (nr 63—72, 77, 81—83), ręka 13 (nr 87), ręka 14 (nr 86), jednak wbrew informacji z nagłówka tylko pierwszy wpis jest z 1443 r.; następne z l. 1444 i 1445; ^{b-b} bezpośrednio po cyfrze xliii następuje skreślone tym samym atramentem: o,

63. Item Stanislaus Roschek de Rudno⁵⁰ suscepit ius civile feria quinta {^{a-a}} ante Stanislai translacionem anno quo supra [26 IX 1443].

^{a-a} następuje skreślone tym samym atramentem: p,

[1444]

64. Michael a Wylamowa suscepit ius civile feria sexta apud Circumcisionem D[omini] anno etc. quadragesimo quarto [3 I 1444].

65. Petrus Kalenecz suscepit ius civile feria secunda infra octavas Circumcisionis anno quo supra [6 I 1444].

66. Stanislaus Gardzina de Jakubowicze⁵¹ suscepit ius civile feria 2^a quo supra [6 I 1444].

67. Nicolaus braxator cervisie de Grodcza⁵² suscepit ius civile ipso die Epifanie [6 I 1444].

68. Rzancza suscepit ius civile eodem die [6 I 1444].

69. Barthossius advocatus⁵³ suscepit ius civile die et anno quo supra [6 I 1444].

70. Johannes Scholandzowicz de Makoczicze⁵⁴ suscepit ius civile die et anno quibus supra [6 I 1444].

71. Clymek de Cowale⁵⁵ suscepit ius civile dominica post Epifaniarum [12 I 1444].

72. Johannes Szuka de Opathko[wi]cze^{a56} ius suscepit civile eodem die [12 I 1444].

^a wyraz skrócony, brak przedostatniej sylaby i nadpisana końcówka: cze,

[s. 93]

73. ^aItem dominica intra^b [?] die Agnetis suscepit ius civile Petrus Koprek anno Domini M^o CCCC^o XLIII [s] [19 lub 21? I 1444]^c.

^{a-c} zapiska sporządzona inną ręką (ręka 11) niż poprzednie wpisy na s. 93, a tą samą ręką co kolejny wpis na stronie (nr 74), choć innym odcieniem atramentu; ^b jest in ze znakiem skrócenia, można czytać też inter; albo oznacza to sam dzień św. Agnieszki (a wówczas data nie jest zgodna z układem roku), a może niedzielę przed tym świętem, tak jak w zapisce następnej (nr 74); z powodu wątpliwości rozwiązanie daty dziennej nie jest jednoznaczne,

74. ^aItem dominico [die] ante festum Agnetis anno Domini M^o <^b etc.^c> CCCC^o XLIII° [19 I 1444] sub his consulibus Thosz, Lorek, Dulka, Skowronek Mathias de Ostrow⁵⁷ vodarz suscepit ius civile^d.

^{a-d} zapiska sporządzona ręką 11, tą co wcześniejszy wpis na s. 93 (nr 73); ^{b-c} nadpisane nad tekstem tą samą ręką,

[s. 153]

75. ||^aPaulus||^b. Item Paulus circa Maschowa⁵⁸ accepit ius civile a nativitate Domini de anno Domini [ss] M^o etc. XLIII^{o-c} [po 17 V 1444].

^{a-c} zapiska umieszczona poniżej dwóch innych wpisów na s. 153, sporządzonych tą samą ręką (ręka 12), z których pierwszy ma datę: infra Rogaciones 1444 r., tj. między 18 a 20 V; ^b nagłówek obwiedziony atramentową ramką,

[s. 154]

76. ||^aBolesławski||. De anno Domini M^o CCCC^o XLIII° [przed 12 VI 1444^b] Petrus Bolesławski gener Byalaschowey acceptavit ius civile etc., presentibus consulibus ubi supra^c.

^{a-c} zapiska na dole strony, poniżej wpisu tej samej ręki (ręka 12); ^b na następnej stronie pisanej tą samą ręką (ręka 12) wpis z datą: feria sexta infra octavas Corporis Christi 1444 r.,

[s. 170]

77. ^aNicolaus Folwark suscepit ius civile feria V^{ta} infra octavas sancti Martini anno etc. XLmo quarto^b [12 XI 1444].

^{a-b} ręką 8,

[s. 156]

78. ||^aPechna de Scarbimiria||. De anno Domini M^o etc. {^{b-b}} XLIII° veniens ad nos honesta Pechna alias Wenczkowa de Scarbimiria⁵⁹ acceptavit aput nos ius civile statim post festum Nativitatis Domini anno ut supra etc.^c [po 25 XII 1444].

^{a-c} zapiska na górze strony, pisana tą samą ręką co wpisy na stronie poprzedniej i wpis następny (ręka 12); ^{b-b} następuje skreślone tym samym atramentem: xliiii,

[1445]

[s. 101]

79. [1445?] ||^aJacussii Koszøcze||^b. Item notum sit omnibus et singulis, quod veniens ad nostram presenciam omnium consulum civitatis Proschoviensis Jacussius Koszønga accepit ius civile et promisit cum civibus omnes exactiones et contribuciones dare iuxta ius civile tenere rate et firme^c.

^{a-c} zapiska na dole strony, po wpisie z datą: anno XLmo primo dominica post sancti Martini, ale sporządzona inną ręką (ręka 13) i innym kolorem atramentu — tą ręką wpisy w R na s. 165—169 z 1445 r., i tak zapewne należy datować tę zapiskę; ^b nagłówek zapiski obwiedziony atramentową ramką,

[s. 153]

80. [1445 ?] ^aItem Michael sartor accepit ius civile^b.

^{a-b} zapiska dopisana na dole s. 153 między dwoma wpisami przyjęć iuris civilis z 1444 i 1445, ale inną ręką (ręka 12) niż obie zapiski i inną niż wcześniejsze wpisy na s. 153; datacja na 1445 r. na podstawie ręki,

[s. 170]

81. ^aNicolaus Schelak suscepit ius civile feria secunda post octavas Epifaniarum [18 I 1445^b].

82. Andreas Dzywoschowicz ius suscepit civile dominica Reminiscere [21 II 1445].

83. Stanislaus braxator cervisiarum suscepit ius civile dominica Reminiscere^c [21 II 1445].

^{a-c} ręka 8; ^b datę roczną tej zapiski oraz dwóch następnych (nr 81—83) przyjęto według kolejności wpisów na s. 170, sporządzonych tą samą ręką (ręka 8) — poprzedni wpis (nr 77) był datowany na 12 XI 1444 r.,

[s. 166]

84. ^aItem notum sit omnibus, quod veniens ad nostram presenciam scilicet ad Michaellem, Jacobum, Symonem et Jacussium consules accepit ius civile [ss] die dominico ante festum Adalberti in anno Domini M^o CCCC^o XXXX° quinto^{b60} [18 IV 1445].

^{a-b} ręka 13; w zapisce nie wymieniono osoby, która przyjęła ius civile,

[s. 167]

85. ^aItem Blasius veniens ad nostram presenciam accepit ius civile die Marci ewangeliste^{-b} [25 IV 1445].

^{a-b} datę roczną 1445 mają zapiski wcześniejsza i późniejsza na tej stronie, przy czym zapiska wcześniejsza na s. 167 tej samej ręki (ręka 13) ma datę: die dominico scilicet in die Marci 1445 r.,

[s. 170]

86. ^aNicolaus olim serviens apud Januschowa suscepit ius civile in die infra [?] [octavas (?)] Penthecostes anno etc. XLV^{-b} [między 16 a 23 V (?) 1445].

^{a-b} zapiska w ciągu wpisów iuris civilis, ale inną ręką (ręka 14),

87. ^aItem Mathias Starostha apud nos consules scilicet Jacobum Chvasth, Symonem Dulka, Michaellem Sartorem et Jacussium accepit ius civile die dominico ante Petri et apostoli et Pauli [ss] sub anno Domini M^o CCCC^o XXXX° quinto^{-b} [27 VI 1445].

^{a-b} zapiska w ciągu wpisów iuris civilis, ale inną ręką (ręka 13); choć obie zapiski — ta i następna (nr 88) — mają tę samą datę dzienną, to wpisano je w różnych miejscach księgi (w różnych składkach) i dwiema różnymi rękami,

[s. 153]

88. ^aItem Joannes Clyschowszki⁶¹ sub anno Domini M^oCCCC^o XL quinto infra octavas sancti Johannis Baptiste die dominico acceptavit ius civile in domo Jacobi Chvasth^{-b} [27 VI 1445].

^{a-b} ręka 14,

[1446]

[s. 174]

89. ||^aPellifex ius civile||. Item Jacobus pellifex acceptavit ius civile in festo sancte Dorothe [s] coram nobis consulibus Jacobo Chwast, Symone Dulka etc. anno Domini M^o CCCC^o XL sexto^{-b} [6 II 1446].

^{a-b} ręka 15 — podobnie jak kolejne wpisy z 1446 (nr 90—93) i z 1447 (nr 95—101),

[s. 175]

90. ||^aMathias de Charvino||. Item Mathias de Charvino⁶² accepit ius civile dominica ante Septuaginnam [s] in festo sancte Dorothe [s] anno Domini M^o CCCC^o XLsexto [6 II 1446].

91. Item Albertus gener Jacobi Roscha accepit ius civile dominica una [6 II 1446] ante [s] sub eisdem consulibus ut supra.

92. ||Laurencius||. Item Laurencius szandz⁶³ Climkowey accepit ius civile eodem die in festo sancte Dorothe [s] [6 II 1446].

93. ||Johannes ius civile||. Item Johannes Gromkowicz accepit ius civile sub nobis consulibus ut supra die dominico in festo sancte Dotohee anno Domini M^o etc. XLsexto^{-b} [6 II 1446].

^{a-b} ręka 15 — zapiski 90—92 pisane w ciągu, a nr 93 na dole strony,

[s. 180]

94. ||^a-Stanislaus Doyecz||. Item Staszek Doyecz accepit ius civile die dominico ipso die sancti Leonardi anno Domini M^o etc. XL^{mo} sexto^{-b} [6 XI 1446].

^{a-b} data dzienna jest zgodna z układem roku, ale nie wpisuje się w ciąg chronologiczny tekstu na s. 180 i 181, pisanego tą samą ręką (ręka 16); prawdopodobnie więc zapiska dotycząca iuris civilis została wpisana wprawdzie przez tego samego pisarza, ale później, na wolnym miejscu u dołu strony,

[1447]

[s. 182]

95. ||^a-Sywecz Jacobus||. Item Jacobus Sywecz accepit ius civile feria II^a in octava sancti Stephani de anno Domini M^o CCCC^o XL^{mo} septimo [2 I 1447].

96. Item Karnyek aput nos consules ut supra etc. accepit ius civile [2 I 1447].

97. Item Panoska accepit ius civile feria secunda in octavo [s] sancti Stephani de anno Domini M^o etc. XL^{mo} septimo [2 I 1447].

98. Item Stanislaus Bola accepit ius civile die dominico Omnis terra anno Domini M^o etc. [15 I 1447].

[s. 183]

99. ||Nicolaus||. Item Nicolaus de Pietrzychowicze⁶⁴ accepit ius civile feria secunda infra octavas sancte Agnetis anno Domini M^o XL^{mo} septimo^{-b} [23 I 1447].

^{a-b} zapiski na s. 182 i 183 (nr 95—99) pisane ręką 15,

100. ^a-Item Johannes molendinator accepit eodem die ius civile de Przeczlawicze⁶⁵ [ss] [1447].

101. Item Barthek de Tempoczow⁶⁶ eodem tempore [1447] accepit ius civile, qui sedet in orto Coci^{-b}.

^{a-b} zapiski nr 99 i 100, pisane w ciągu po zapiskach z datacjami z 1447 r., tą samą ręką (ręka 15), stąd przyjęto ich datowanie na 1447 r.,

[1449]

[s. 26]

102. ^a-Stanislaus Tyrchny [?] gener sucepit ius civile in Proschovicze dominico Letare anno Domini M^o CCCC^o XL nono^{-b} [23 III 1449].

^{a-b} zapiska sporządzona inną ręką (ręka 17) w formie noty między wpisami przyjętych do prawa miejskiego z 1425 r. (nr 4 i 5); tą samą ręką sporządzone zapiski nr 103—107,

[s. 27]

103. ||^a-Andreas sartor crispus||. Item Andreas sartor crispus suscepit ius civile die dominico Letare anno Domini M^o etc. XLIX^{o-b} [23 III 1449].

^{a-b} zapiska wpisana inną ręką (ręka 17) pomiędzy wpisami przyjętych do prawa miejskiego z 1426 r. (nr 18 i 19),

[s. 93]

104. ||^{a-a} ^b-Faber Stanislaus||. Item Stanislaus faber suscepit ius civile anno Domini M° CCCC° XLnono° dominico Letare^c [23 III 1449].

^{a-a} na początku skreślone tym samym atramentem: Albertus; ^{b-c} zapiska wpisana na dole strony inną ręką (ręka 17) niż reszta tekstu,

[1450]

[s. 206]

105. ||^a-Marcus de Gnathovicze⁶⁷||. Item providus dominus Marcus de Gnathovicze circa nos consules supra pernotatos ius civile suscepit die dominico Letare Ierusalem anno Domini millesimo quadringentesimo quinquagesimo [15 III 1450].

106. ||Petrus Cramasowicz de|| [s]. Item coram nobis consulibus veniens Petrus Cramaschovicz de Prando^{b-b} czyn⁶⁸ in crastino sancti Marci sucepit ius nostrum civile anno Domini M° CCCC° quinquagesimo^c [26 IV 1450].

^{a-c} ręka 17; ^{b-b} następuje skreślone tym samym atramentem: crz,

[1451]

[s. 212]

107. ^a-Item Johannes de Luczsko⁶⁹ suscepit ius civile feria tertia post sancte Prisce anno Domini M° CCCC° LI^{a-b} [19 I 1451].

^{a-b} ręka 17,

[s. 223]

108. ^a-Anno Domini M^{io} CCCC° LI° Nicolaus de Pyotrkovicze⁷⁰ dominico die ante Simonis et Jude [24 X 1451] ius civile acceptavit^b.

^{a-b} przy zapisce na lewym marginesie sporządzony piórem wskaźnik — ręka; na s. 233 dziesięć kolejnych wpisów przyjętych do prawa miejskiego pisanych trzema rękami; wpis ten oraz dwa następne (nr 108—110) sporządzone ręką 18,

109. Eiusdem anni die dominico eodem [24 X 1451] Nicolaus textor de Balicze⁷¹ ius civile accepit.

110. Die dominico ante Simonis et Jude [24 X 1451] Martinus de Jak-schicze⁷² accepit ius civile.

[1452]

[s. 225]

111. ^a-Dominico die quo in sacra canitur Ecclesia “Reminiscere” Stanislaus Boczka ^{b-b} de Volen⁷³ circa nos consules civile ius accepit anno Domini M^{io} CCCC° LII^{o-c} [5 III 1452].

^{a-c} pierwszy wpis na stronie, sporządzony tą samą ręką co pozostały tekst (ręka 18); ^{b-b} następuje skreślone tym samym atramentem: circa nos consules,

112. ^a-De anno Domini M^{io} CCCC° LII Blasius Vyoczkovycz de Pyekari⁷⁴ dominico [die] ante festum sancti Stanislai [7 V 1452] ius civile sucepit^b.

^{a-b} ostatni wpis na samym dole strony sporządzony tą samą ręką co pozostały tekst (ręka 18), ze wskaźnikiem — ręką na lewym marginesie,

[s. 226]

113. ^a-De anno Domini M^{io} CCCC^o LII dominico [die] ante festum sancti Stanislai post Pascha [7 V 1452] Stanislaus Gódkovycz de Rudno⁷⁵ ius civile suscepit etc.^{-b}.

^{a-b} zapiska sporządzona ręką pisarza wcześniejszego tekstu na tej stronie (ręka 18) zgodnie z datami, wraz ze wskaźnikiem — ręką na lewym marginesie,

[1453]

[s. 226]

114. ^a-Anno Domini etc. quinquagesimo tercio Staschek de domo Garb ius civile suscepit dominica Judica^{-b} [18 III 1453].

^{a-b} zapiska dodana na dole strony wraz z inną z tego roku (nr 121), obie sporządzone jedną ręką (ręka 8?),

[s. 215]

115. ^a-Stanislaus Mothowansch suscepit ius civile dominica Misericordia Domini anno Domini etc. quinquagesimo tercio^{-b} [15 IV 1453].

^{a-b} dwa wpisy, jeden po drugim (nr 115, 117), wyraźnie dopisane inną ręką (ręka 8?) na dole s. 215, na niezapisanym wcześniej miejscu,

[s. 185]

116. ^a-Johannes Olschak suscepit ius civile feria quinta in vigilia sanctorum Petri et Pauli apostolorum anno domini etc. Lmo tercio^{-b} [28 VI 1453].

^{a-b} zapiska dopisana później na dole strony, na niezapisanym miejscu — inna datacja i inna ręka (ręka 8?),

[s. 215]

117. Anno quo supra Johannes Morawa ius civile suscepit feria quarta ante [festum] Petri ad vincula [25 VII 1453^a].

^a datę roczną zapiski przyjęto według datacji wcześniejszego wpisu na tej stronie (nr 115), dokonanego tą samą ręką,

[s. 228]

118. ^a-Anno Domini etc. LIII° feria 2ª post Simonis et Jude [29 X 1453] Miklasch de Mislawczicze⁷⁶ ius civile suscepit.

119. Johannes Carnowsky⁷⁷ suscepit ius civile anno et die quibus supra^{-b} [29 X 1453].

^{a-b} na dole strony dwie zapiski, jedna po drugiej, dopisane później (ręka 8?) ze wskaźnikiem — ręką,

[s. 229]

120. ^a-Anno quo supra Petrus de Langanow⁷⁸ suscepit ius civile una septimana ante Nativitatem Domini^{-b} [18 XII 1453].

^{a-b} trzecia zapiska w ciągu wpisów przyjętych do prawa miejskiego w styczniu 1454 r. wpisanych na s. 229, ale z daty dziennej wynika, że chodzi o 1453 r.; ręka 8?,

[s. 226]

121. Anno quo supra Mat[hias^a ?] ab Andrisch ius civile suscepit ipso die sancti Johannis apostoli [s] [27 XII 1453].

^a brak końcówki imienia, jest znak obcięcia wyrazu,

[1454]

[s. 229]

122. ||Nicolus [s]||. Anno Domini etc. LIIII° Nicolaus de Czusow⁷⁹ ius civile suscepit ipso die dominico octave Epifaniarum^a [13 I 1454].

^a na lewym marginesie wskaźnik — ręka, sporządzony piórem,

123. Anno quo supra Nicolaus gener Skoczkowa ius civile suscepit feria quarta post Epiffaniarum oct[avam] [16 I 1454].

[s. 223]

124. ^aMathias de Vadow⁸⁰ suscepit ius civile ipso die sancte Agnetis^b [21 I 1454].

^{a-b} wpis w ciągu wpisów iuris civilis na s. 223, ale inną ręką (ręka 19) pomiędzy wpisanymi ręki 18 (nr 110) i ręki 8? (nr 125),

125. ^aStanislaus de Damycze⁸¹ civile ius suscepit anno domini etc. Lmo IIII^{o-c} [między 21 I a 18 II 1454].

^{a-c} zapiska umieszczona w ciągu wpisów iuris civilis na s. 223, po datowanej zapisce ręki 19 a przed datowaną zapiską tej samej ręki (ręka 8?),

[s. 229]

126. ^aAnno quo supra Matt[hias^b] de Czichowlaslo suscepit ius civile dominica post [festum] Purificacionis [3 II 1454].

127. Anno quo supra Stanislaus Nabelny ius civile suscepit feria tertia post [fesum] Purificacionis Marie [5 II 1454].

128. Eodem anno et die Wythkowicz ius civile suscepit^c [5 II 1454].

^{a-c} trzy ostatnie zapiski z sześciu kolejnych wpisów iuris civilis na s. 229 sporządzonych ręką 8? w dolnej części tej strony; ^b brak końcówki zaznaczonej znakiem obcięcia,

[s. 223]

129. ^aPaulus ius civile suscepit feria secunda ante Petri Cathedram anno etc. quinquagesimo quarto [18 II 1454].

130. Panek ius civile suscepit feria 2^a ipso die sancti Mathie anno etc.⁸² [24 II 1454].

131. Symon Bochensky⁸³ textor ius civile suscepit dominica Invocavit anno quo supra [10 III 1454].

132. Stanislaus de Posandza⁸⁴ ius civile suscepit anno et die quibus supra [10 III 1454].

133. Martinus ius civile suscepit eodem die et anno quibus supra^b [10 III 1454].

^{a-b} ciąg dalszy z dziesięciu kolejnych wpisów przyjętych do prawa miejskiego na s. 223, wpisanych ręką 8?,

[1455]

[s. 231]

134. ^a-Anno Domini millesimo quadringentesimo quinquagesimo quinto die dominico infra octavas Epifaniarum [12 I 1455] Nicolaus de Sarbya⁸⁵ ius civile suscepit.

135. Anno Domini millesimo CCCC^{mo} quinquagesimo quinto feria quarta infra octavas sancte Agnetis [22 I 1455] Albertus sartor ^{b-b} Curovycz de Xønsch⁸⁶ ius civile suscepit^c.

^{a-c} dwie zapiski (nr 134—135), dopisane na dole strony inną ręką (ręka 20) niż pierwotny tekst; ^{b-b} skreślony tym samym atramentem (wpisane tą samą ręką): Soczewka ius civile suscepit,

[1456]

[s. 186]

136. ^a-Anno Domini millesimo quadringentesimo quinquagesimo sexto [16 I ? 1456] Johannes ^{b-b} olim procurator in Karnyow⁸⁷ ius civile suscepit et dominis consulibus satisfecit^c ^{d-d}.

^{a-c} nota na dole strony wyraźnie dopisana później (ręka 20) na niezapisanym miejscu — inna datacja, inna ręka i inny kolor atramentu niż zasadnicze wpisy; choć zapiska nie ma daty dziennej, umieszczono ją na początku 1456 r., ze względu na wpisanie jej na wcześniejszej karcie niż pozostałe wpisy iuris civilis z tego roku; datę dzienną przyjęto według daty wpisu na sąsiedniej s. 187, sporządzonego tą samą ręką; ^{b-b} następuje skreślone tym samym atramentem: de; ^{d-d} po słowie fecit następuje skreślone i zatarte: Et hoc fecit,

[s. 187]

137. ^a-Anno Domini millesimo CCCC^{mo} Lmo sexto feria sexta proxima post octavas Epifaniarum [16 I 1456] Schømbor ius civile suscepit^b.

^{a-b} zapiska dopisana na dole strony tą samą ręką (ręka 20) jak wpis iuris civilis z 1456 r. na s. 186,

[s. 197]

138. ^a-Anno Domini millesimo CCCC^{mo} Lmo sexto feria sexta proxima post octavas Epifaniarum [16 I 1456] Nicolaus ius civile suscepit, qui est aput Jacussium Soczyerowa [?] etc.^b

^{a-b} późniejsza nota dopisana na dole strony inną ręką (ręka 20) niż reszta tekstu,

[s. 232]

139. ^a-Anno Domini millesimo CCCC^{mo} Lmo sexto dominico die Carnisprivii [7 II 1456] Paulus ^{b-b} Pachny ius civile suscepit^c.

^{a-c} późniejsza nota dopisana na dole strony tą samą ręką co dwa ostatnie wpisy na stronie (ręka 20), w tym jeden z datą 1454; ^{b-b} następuje skreślone tym samym atramentem: Pas,

[Rkps sygn. 160]

[Oprawa pergaminowa: wewnętrzna strona grzbietu i dolnej okładki]

[1477]

140. [...]laus Marsalkowycz civile ius[...] anno Domini 1477.

^a początek zapiski niewidoczny, gdyż jest umieszczony na grzbiecie okładki, pod blokiem kodeksu; ^b zatarty tekst długości prawdopodobnie trzech wyrazów,

[Oprawa pergaminowa: wewnętrzna strona dolnej okładki; w części środkowej — druga kolumna]

[1492?]

141. Anno Domini 1492^a [?] Mathie [...] datum est ius civile [...] ipse fecit esse [...] huius obligatus est. Et [...].

^a odczyt daty niepewny; ^b zatarty tekst długości jednego wyrazu, być może na literę M; ^c zatarty tekst długości jednego wyrazu; ^d zatarty tekst długości dwóch wyrazów; ^e zatarty tekst długości dwóch lub więcej wyrazów,

[1493]

[Oprawa pergaminowa: wewnętrzna strona dolnej okładki — pierwsza kolumna od lewej]

142. [...] Johannes [?] de [...] exicze adetpus^c [?] ius civile et iuramentum^d iudico bannitho [...] feria VI in crastino Ascensionis 1493 [17 V 1493].

^a częściowo zatarty, nieodczytany wyraz; ^b zatarta część wyrazu; ^c odczyt niepewny; ^d zatarta część wyrazu; ^e tekst zatarty,

143. Nicolaus Swyg ius civile adeptus feria VI in crastino [?] Ascensionis Domini [17 V 1493] in iudicio bannitho fecit iuramentum obedienc[ie ?] 1493.

144. Albertus ius sepe dictum^a [?] acquisivit [...] fecit iuramentum obedienc[ie ?] in bannito iudicio 1493 {^{c-c}}.

^a odczyt niepewny, może powinno być: supradicta?; ^b tekst zatarty; ^{c-c} następuje mocno zatarta nota, w której wzmiankowany jest prawdopodobnie Petrus? de Elkusze (Olkusz?), ale nie ma pewności, czego zapiska dotyczy, czy w ogóle ma związek z przyjęciem prawa miejskiego,

[Oprawa pergaminowa: wewnętrzna strona górnej okładki^a]

^a wpisy przyjętych do prawa miejskiego umieszczono pod notą pisarza dotyczącą początku księgi i pierwszego sądu z 1474 r.; poniżej noty innym (drobnym) duktem umieszczono wpisy przyjętych do prawa miejskiego; najpierw jest zatarty wpis z datą: feria VI post [...],

145. Anno Domini 1493 feria sexta proxima ante [G^a]alli [11 X] Petrus faber de Sczyechnow⁸⁸ ius civile suscepit et fecit iuramentum fidei tenere simultaneam cum civibus civitatis.

^a dziura w pergaminie,

146. Item eodem die et anno [11 X 1493] Thomas de suburb[i^a]o [...] ius suscepit civile et fecit iuramentum esse fide[...] civitati unacum civibus eandem tenens fidem.

^a pergamin rozerwany z ubytkiem; ^b tekst (jeden wyraz?) zatarty; ^c pergamin w tym miejscu rozerwany,

147. [Item^a] eodem eciam die ante Galli [II X] et anno 149[3] [Stani^b]-slaus gener Obraszkowey ius civile suscepit[t] et iuramentum fecit promittens fidem tenere civi[tati].

^a tekst częściowo zatarty; ^b tekst częściowo zatarty,

148. [...^a] 1493 Jacobus pellifex ius civile [suscepit^b] et iuramentum fecit promittens fidelitatem [...^a] civitati alias [civibus^b ?].

^a tekst zatarty; ^b tekst częściowo zatarty,

149. Anno 1493 Johannes Fortuna ius civile suscepit et iuramentum fecit promittens fidem servare fidelitatem cum civitate et fidelibus cohabitatoribus [...^a].

^a tekst zatarty,

150. Anno 1493 Albertus Schethla ius civile suscepit et fecit iuramentum, promittens fidem [servare^a] fidelitatem unacum civibus.

^a tekst częściowo zatarty,

[Oprawa pergaminowa: wewnętrzna strona górnej okładki]

[1494]

151. [Anno^a] 1494 Nicolaus Schalak^b [?] de Opatho[...] ⁸⁹ suscepit ius civile et fecit iuramentum promitt[ens^d] [...] cum civibus servare. {^{f/f}}

^a wyraz zatarty; ^b odczyt czwartej litery niepewny, może być: Schilak; ^c tekst zatarty i częściowo pod zwiężkami na grzbiecie; ^d tekst zatarty; ^e wyraz zatarty; ^{f/f} po zapisie następują jeszcze trzy inne, krótkie noty zawierające słowa: ius civile, ale praktycznie nieczytelne; mogą to być zresztą tylko próby pióra, niewypełnione danymi, na co zdaje się wskazywać ich bardzo krótka forma,

[Rkps sygn. 167]

[s. 323]

152. ||^aJohannes Wyepzrek de Myslymycze||. ^bIn eodem iudicio bannitho^c [IO XI 1494] circumspectus Johannes Wyepzrek de Myslymycze⁹⁰ ius civile suscepit et iuramentum corporale fecit fidelitatem civitati servare unacum civibus in omnibus et singulis que concernunt civitatem et ius nostrum bannithum ipsum admisit sicut verum, honestum et virtuosum fidelem bone nacionis^d.

^{a-d} zapiska sporządzona ręką pisarza innych wpisów na tym sądzie i pisarza księgi w tym okresie (ręka 21); ^{b-c} data sądu lawniczego gajonego na s. 322: iudicium bannithum particulare positum feria sexta proxima ante sancti Martini 1494 r.,

[1495]

[s. 328]

153. [23 I 1495^a] ||^bCivile Nicolaus Mykvtha ius suscepit||. Nicolaus Mykvtha de Zamboczyn⁹¹ ius civile suscepit et vovit obligatusque fidelitatem servare civitati in omnibus et singulis civilibus negociis et idem ius levavit corporali iuramento iuxta rittum modum {^{c-c}} honestatis.

154. [23 I 1495] ||Nicolaus de Opatkowicze||. Nicolaus de Opathkowicze⁹² ius civile suscepit et obligatus est fidelitatem servare civitati in omnibus negociis civitatis et fecit iuramentum corporale iuxta modum honestatis^d.

^a *zapiska po dacie sądu wielkiego gajonego na s. 327: feria sexta proxima ante festum sancti Pauli apostoli conversionis 1495 r.*; ^{b-d} *obie zapiski sporządzone ręką pisarza innych wpisów na tym sądzie (ręka 21)*; ^{c-c} *następuje skreślone tym samym atramentem: et,*

[s. 330]

155. ||^aJohannes Sartor de Ostrow||. Circumspectus Johannes sartor de Ostrow⁹³ ius civile suscepit et fecit iuramentum corporale ^b-coram iudicio bannitho^c [6 II 1495], promittens fidelitatem civitati cum civibus servare in omnibus et singulis negociis civilibus.

156. ||Joannes de Thuchow sutor||. Circumspectus Johannes sutor de Thuchow⁹⁴ coram iudicio eodem bannitho [6 II 1495] ius civile suscipiens, corporale iuramentum fecit, promitens fidelitatem civitati tenere in omnibus negociis civitatis^d.

^{a-d} *obie zapiski sporządzone ręką pisarza innych wpisów na tym sądzie (ręka 21)*; ^{b-c} *na s. 329 data sądu lawniczego gajonego: feria sexta ipso die sancte Dorothee 1495 r.,*

[s. 332]

157. ||^aBernhardus de Wolborz⁹⁵|| ^b-in iudicio eodem bannitho^c [20 II 1495] ius civile suscepit et fecit iuramentum iuxta morem, vovitque fidelitatem civitati servare in omnibus cum civibus negociis sicut decet iustum, honestum et virtuosum.

158. ||Stanislaus de Piekary⁹⁶|| in eodem bannitho iudicio [20 II 1495] ius suscepit civitatis et iuramentum fecit corporale servareque pollicitus fidelitatem civitati in omnibus causis et negociis sicut probus honestus homo.

159. [20 II 1495] ||Jo[han]n[e]s Korzen|| ius civile suscepit, promitens fidelitatem civitati servare cum omnibus in omni opere^d.

^{a-d} *trzy zapiski (nr 157—159) sporządzone ręką pisarza innych wpisów na tym sądzie (ręka 21)*; ^{b-c} *zapiska po dacie sądu gajonego na s. 331: feria sexta proxima ante sancti Petri in vere 1495 r.,*

[s. 342]

160. [9 X 1495] ||^aAndrzejek Sutor||. Andrzejek sutor de Vrzødow⁹⁷ ius civile suscepit et iuramentum fecit iuxta morem compromisitque fidelitatem civitati servare eviternae quamdiu vixerit in omnibus que concernunt civitatem^b.

^{a-b} *zapiska po dacie sądu gajonego na s. 342: feria sexta die sancti Dionisii 1495 r., sporządzona ręką innych wpisów na tym sądzie i pisarza księgi w tym okresie (ręka 21),*

[*Rkps sygn. 160*]

[*Oprawa pergaminowa: wewnętrzna strona dolnej okładki*]

161. Martinus faber ius civile suscepit [et^a ?] obligatus est fidelitatem servare civitati anno Domini 1495.

^a wyraz częściowo zatarty,

[1496]

162. Jacobus Myeszyk de Urzedow⁹⁸ sucepit ius [civile^a ?] fecit iuramentum [?] [...^b] anno Domini 1496. {^{c-c}}

^a wyraz częściowo zatarty; ^b zatarty tekst długości kilku wyrazów; ^{c-c} po zapisce następują dwie zatarte noty,

163. Nicolasu Byczyk iunior de Makoczycze⁹⁹ suscepit ius civile aut fecit iuramentum sufficiens anno Domini millesimo quadringentesimo nonagesimo sexto [1496]. {^{a-a}}.

^{a-a} po zapisce następuje zatarta nota złożona z kilku wyrazów w jednym wierszu,

[*Rkps sygn. 167*]

[s. 351]

164. ||^a-Jacobus de Lanczyce sutor||. Prenominatus Jacobus de Lanczycza¹⁰⁰ artificii sutorie magister constitutus ^b-coram iudicio eodem bannito^c [8 I 1496] personaliter ius civile suscepit et iuramentum corporale fecit, quia promisit fidelitatem civitati unacum civibus servare de unanimi voluntate nichil contrarii tenens, sed omnia concure^d [s] iuxta laudum civitatis continens.

[s. 352]

165. [8 I 1496] || Myclasch sutor de Schidlow¹⁰¹||. Prefatus Miclasch magister artis sutorie ius civile suscepit et iuramentum fecit corporale, quia debet fore fidelis civitati unacum opidanis huius civitatis unitatem servare charitativam et obedienciam iuxta laudum civitatis ab antiquo tentum^e.

^{a-e} obie zapiski (nr 164—165) sporządzone ręką innych wpisów na tym sądzie, pisarza księgi w tym okresie (ręka 21); ^{b-c} zapiska po dacie sądu gajonego na s. 351: feria sexta proxima post Epiphaniarum 1496 r.; ^d tak R zamiast: concurare lub concurrere,

[s. 357]

166. [22 II 1496] ||^a-Stanislaus de Zarnovycz¹⁰² Roszvtowycz||. Idem Stanislaus ius civile suscepit et fecit iuramentum fidelitatem civitati servare in omnibus civitati observientibus iuxta laudum civile^b.

^{a-b} zapiska po dacie sądu wielkiego na s. 353: feria sexta ipso die sancti Vincencii 1496 r., sporządzona ręką innych wpisów na tym sądzie, pisarza księgi w tym okresie (ręka 21),

[s. 365]

167. ||^aStanislaus de Opoczno Kõpka||. Prenominatus Stanislaus de Opoczno¹⁰³ Kõpka de legitimo thoro progressus iuxta rittum modum Matris Sancte Ecclesie^c ius civile debite suscepit et iuramentum corporale iuxta formam fecit, compromittendo fidelitatem, unitatem concordii voce et animo cum singulis civibus huius incolatus servare, que concernunt honestatem tenere sine quavis excusacione, qui iuxta morem et modum satisfecit pro suscepçione dominis consulibus et iudicio bannitho huic^d [29 IV 1496].

^{a-d} zapiska po dacie sądu wielkiego na s. 365: feria sexta proxima ante Philipi et Jacobi apostolorum sanctorum 1496 r., sporządzona ręką innych wpisów na tym sądzie, pisarza księgi w tym okresie (ręka 21); ^{b-c} nadpisane tą samą ręką przy nagłówku nad zapiską wraz ze znakiem wstawienia,

[s. 366]

168. ||^aPetrus de Dalechow villa Schubarth||. Prenominatus Petrus de Dalechow¹⁰⁴ villa, ortus ex legitimis parentibus iuxta rittum Matris Sancte Ecclesie, ius civile suscepit, corporale deinceps iuramentum iuxta formam fecit, quia compromisit fidelitatem et unitatis fidem concorditer tenere in omnibus, que concernunt civitatem cum singulis civibus sine qualibet excusacione eviterne, hoc in bannitho iudicio [29 IV 1496], et dominis consulibus satisfecit suscipiendo ac iuri^b.

^{a-b} zapiska po dacie sądu wielkiego na s. 365 (jak w nr 167), sporządzona ręką innych wpisów na tym sądzie (ręka 21),

169. ||^aMartinus de Bieranthow¹⁰⁵||. Prenominatus Martinus iuxta laudum civitatis ^b-coram eodem iudicio bannitho^c [13 V 1496] satisfecit, suscipiens ius civile et iuramentum corporale exhibuit, vovendo fidelitatem civitati servare cum civibus concordii voce et consensu unanimi in omnibus civilibus negociis, pro quo civitas debet etiam intercedere in contingentibus sibi quibuscumque adversis lictis <^dpecuniis^e> civilibus^f.

^{a-f} zapiska sporządzona ręką innych wpisów na tym sądzie, pisarza księgi w tym okresie (ręka 21); ^{b-c} zapiska po dacie sądu na s. 366: feria sexta proxima post festum Ascensionis Christi 1496 r.; ^{d-e} dopisane tą samą ręką pod tekstem,

[s. 367]

170. ||^aNicolaus Rak de Paczanow¹⁰⁶||. Prenominatus Nicolaus, ortus ex legitimis parentibus iuxta rittum Matris Sancte Ecclesie, ius civile suscipiens, corporale iuxta morem tentum fecit iuramentum super Cruce ^b-coram bannitho iudicio^c [27 V 1496], quia compromisit fidelitatem et unitatis fidem concorditer tenere et servare in omnibus que concernunt civitatis negocium cum singulis civibus sine quavis excusacione eviterne et civitas in contingentibus sibi communi obulo et peccuniis civilibus tenebitur ipsum intercedere, que essent licita; qui quidem Nicolaus dominis consulibus et iuri satisfecit pro suscepçione civilis iuris iuxta iuris formam^d.

^{a-d} zapiska sporządzona ręką innych wpisów na tym sądzie, pisarza księgi w tym okresie (ręka 21); ^{b-c} zapiska po dacie sądu gajonego na s. 367: feria sexta proxima ante festum sancte Trinitatis 1496 r.,

[*Rkps sygn. 160*]

[1497]

[*Oprawa pergaminowa: wewnętrzna strona dolnej okładki*]

171. Nicolaus gener Miczal suscepit ius civile et fecit iuramentum [...^a]
anno Domini 1497.

^a tekst zatarty,

172. Martinus de Przeworsko¹⁰⁷ [...^a] suscepit ius [civile^b] iuxta [...^a]
iuramentum [...^a] anno Domini 1497.

^a tekst zatarty; ^b tekst częściowo zatarty,

173. Stanislaus de Wawrzenczicze¹⁰⁸ gladiator suscepit ius civile feria
VI^{ta} post Agnetis proxima anno Domini 1497 [27 I 1497].

[1499]

174. ^aAnno Domini 1499 Laurentius [...^b] [de] Szadrodze¹⁰⁹ suscepit ius
civile [...^c] feria sexta infra Octavas [...^c]^d.

^{a-d} nota sporządzona innym duktem, ręką i kolorem atramentu niż reszta tekstu na tej
części pergaminu; ^b zatarty jeden wyraz; ^c tekst zatarty,

[*Zapiski niedatowane*]

[*Rkps sygn. 160*]

[*Oprawa pergaminowa: wewnętrzna strona dolnej okładki — prawa kolumna wpisów,
częściowo na zagięciu zamykania przedniego*]^a

^a trzy pierwsze zapiski zatarte i nieczytelne,

175. Johanni Albo datum est ius civile [...^a].

^a zatarty tekst długości kilku wyrazów,

176. Martino Jary datum est ius [civile^a ?], sufficiens fecit ipse [...^b].

^a wyraz zatarty; ^b tekst zatarty,

177. Petro Raczaszek datum est ius [civile^a ?] sufficiens fecit [...^b]

^a wyraz zatarty; ^b zatarty tekst długości około 2—3 wyrazów,

178. Martino Zelonka datum est ius [...^a] [iura]mentum sufficiens
[...^a].

^a tekst zatarty,

179. Martino Kvcz datum est ius civile sufficiens fecit ipse. {^{a-a}}

^{a-a} następuje niemal zatarta nota, w której można odczytać: Nicolao,

180. Jacobus germanus Marszałka [s] [...^a]. Item Jacobus Marszałek
ius civile suscepit et iuramentum sufficiens [...^a]¹¹⁰.

^a tekst zatarty,

181. Item Czwyg Stanislaus ius civile assumpsit et iuramentum suffi-
ciens [...^a] prestitit^b [?] {^{c-c}}.

^a słowo nieodczytane, może: civitati?; ^b odczyt niepewny; ^{c-c} poniżej kolejna zapiska
zatarta i nieczytelna,

[Oprawa pergaminowa: wewnętrzna strona grzbietu i dolnej okładki]

182. [...] carpentarius in Sancti [...] ius civile suscepit [...] millesimo quadringentesimo [...].

^a początek zapiski niewidoczny, gdyż jest umieszczony na grzbiecie okładki, pod blokiem kodeksu; ^b tekst niewidoczny, gdyż jest umieszczony na grzbiecie okładki, pod blokiem kodeksu; ^c zatarta dalsza część tekstu.

¹ Makocice, wieś w województwie krakowskim, parafia Proszowice, około 3 km na północny zachód od Proszowic.

² Skarbimierz (dziś Skalbmierz), miasto w województwie krakowskim, około 17 km na północny wschód od Proszowic.

³ Luborzyca, wieś w województwie krakowskim, parafia własna, około 14 km na południowy zachód od Proszowic.

⁴ Miejscowość niezidentyfikowana; może Cieszyn, miasto na Śląsku?

⁵ Przemęczany, wieś w województwie krakowskim, parafia Zielenice, około 10 km na północny wschód od Proszowic.

⁶ Mysławczyce, wieś w województwie krakowskim, parafia Kościelec, 8 km na południowy wschód od Proszowic.

⁷ Goszcza, wieś w województwie krakowskim, parafia własna, około 17 km na zachód od Proszowic.

⁸ Wąsów, wieś w województwie krakowskim, parafia Czulice, około 9 km na południowy zachód od Proszowic.

⁹ Wronin, wieś w województwie krakowskim, parafia Czulice, około 9 km na południowy zachód od Proszowic.

¹⁰ Miejscowość niezidentyfikowana; może Grodzin (dziś Grudzyń) w województwie krakowskim (koło Jędrzejowa), parafia własna (zob. F. SIKORA: *Grodzin*. W: SHGKr, Cz. 2, s. 62), a może Korczyn Stary lub Nowe Miasto Korczyn w województwie sandomierskim.

¹¹ Data budzi wątpliwości, ponieważ w 1426 r. święto Narodzenia NMP wypadało w niedzielę i następna niedziela była *in octava*, a nie *infra octavas*.

¹² Jędrzejów, miasto w województwie krakowskim, około 55 km na północ od Proszowic.

¹³ Chorążyce, wieś w województwie krakowskim, parafia Koniusza, około 5 km na północny zachód od Proszowic.

¹⁴ Skarbimierz, zob. przyp. 2.

¹⁵ Prawdopodobnie Dobrzyń, miasto w ziemi dobrzyńskiej, około 350 km na północny zachód od Proszowic, lub Dobrynia, wieś w powiecie bieckim, parafia Cieklin, około 120 km na południowy wschód od Proszowic.

¹⁶ Prawdopodobnie Sierosławice, wieś w województwie krakowskim, parafia Brzesko Stare, około 15 km na południowy wschód od Proszowic.

¹⁷ Klimontów, wieś w województwie krakowskim, parafia Proszowice, około 4,5 km na północny wschód od Proszowic.

¹⁸ Jakubowice, wieś w województwie krakowskim, parafia Proszowice, około 2 km na południowy wschód od Proszowic.

¹⁹ Górka wieś w parafii Proszowice (dziś Górka Stogniewska), 3 km na wschód od Proszowic, lub Górka wieś w parafii Koniusza (dziś Górka Jaklińska), około 3,5 km

na południowy zachód od Proszowic (F. SIKORA: *Górka* [parafia Koniusza]; TENŻE: *Górka* [parafia Proszowice]. W: SHGKr, Cz. 2, s. 1—7).

²⁰ Klimontów, zob. przyp. 17.

²¹ Zapewne Wolbórz, miasto w województwie sieradzkim, około 170 km na północny zachód od Proszowic.

²² Skarbimierz, zob. przyp. 2.

²³ Łyszkowice, wieś w województwie krakowskim, parafia Koniusza, około 6 km na południowy zachód od Proszowic.

²⁴ Damianice (dziś Damienice), wieś w województwie krakowskim, parafia Koniusza, około 3 km na południowy zachód od Proszowic, lub Damianice, wieś w parafii Łapczyca, około 27 km na południowy wschód od Proszowic.

²⁵ Dalewice, wieś w województwie krakowskim, parafia Niegardów, około 6 km na północny wschód od Proszowic.

²⁶ Gnatowice, wieś w województwie krakowskim, parafia Koniusza, około 8 km na północny zachód od Proszowic.

²⁷ Klimontów, zob. przyp. 17.

²⁸ Busko (dziś Busko Zdrój), miasto w województwie sandomierskim, około 50 km na północny wschód od Proszowic.

²⁹ Ostrów, wieś w województwie krakowskim, parafia Kościelec, około 8 km na północny wschód od Proszowic.

³⁰ Opatkowice, wieś w województwie krakowskim, parafia Proszowice, około 3 km na północ od Proszowic.

³¹ Stogniewice (dziś Stogniowice), wieś w województwie krakowskim, parafia Proszowice, około 3 km na wschód od Proszowic.

³² Sarbia (dziś Szarbia), wieś w województwie krakowskim, parafia Igołomia, około 8 km na południowy zachód od Proszowic.

³³ Wojnicz, miasto w województwie krakowskim, około 50 km na południowy wschód od Proszowic.

³⁴ Jakubowice, zob. przyp. 18.

³⁵ Nie jest to w ścisłym sensie zapiska potwierdzająca przyjęcie do prawa miejskiego, lecz informująca o ubieganiu się o nie przez Gawła z Jakubowic. Ponieważ jako jego miejsce pochodzenia podano wieś Jakubowice, należy uznać, że przybył do Proszowic i prawo miejskie otrzymał.

³⁶ Wieliczka, miasto w województwie krakowskim, około 30 km na południowy zachód od Proszowic.

³⁷ Pietrzejowice, wieś w województwie krakowskim, parafia Luborzyca, około 13 km na południowy zachód od Proszowic.

³⁸ Poborowice, wieś w województwie krakowskim, około 5 km na południowy wschód od Proszowic.

³⁹ Wawrzeńczyce, wieś w województwie krakowskim, około 10 km na południe od Proszowic.

⁴⁰ Szydłowiec, miasto w województwie sandomierskim, około 140 km na północny wschód od Proszowic.

⁴¹ Wieś niezidentyfikowana — może Czulice?, zob. przyp. 44.

⁴² Mogiła, wieś (obecnie część Krakowa), województwo krakowskie, parafia własna, około 25 km na południowy zachód od Proszowic.

⁴³ Właściwie powinno być *in octava*, ponieważ 6 stycznia wypadł w 1443 r. w niedzielę.

⁴⁴ Czulice, wieś w województwie krakowskim, parafia własna, około 10 km na południowy zachód od Proszowic.

⁴⁵ Opatkowice, zob. przyp. 30.

⁴⁶ Pomimo że wydaje się to niezgodne z zasadami obowiązującymi przy obsadzaniu urzędów miejskich, można przyjąć, że Mikołaj Wyrzga to rajca proszowicki występujący w zapiskach z lat 1439, 1442, 1443.

⁴⁷ Polanowice, wieś w województwie krakowskim, parafia Goszcza, około 16 km na zachód od Proszowic.

⁴⁸ Kamieńczyce, wieś w województwie krakowskim, parafia Kościelec, około 11 km na północny wschód od Proszowic.

⁴⁹ Czulice, zob. przyp. 44.

⁵⁰ Prawdopodobnie Rudno (dziś Rudno Dolne), województwo krakowskie, parafia Brzesko Nowe, około 8 km na południowy wschód od Proszowic.

⁵¹ Jakubowice, zob. przyp. 18.

⁵² Miejscowość niezidentyfikowana — może Grodziec w województwie krakowskim, parafia Regulice, około 60 km na południowy zachód od Proszowic.

⁵³ Można przypuszczać, że chodzi tu o wójta sądowego Proszowic.

⁵⁴ Makocice, zob. przyp. 1.

⁵⁵ Zapewne Kowala, wieś w województwie krakowskim, parafia Żębocin, około 5 km na południowy wschód od Proszowic.

⁵⁶ Opatkowice, zob. przyp. 30.

⁵⁷ Ostrów, zob. przyp. 29.

⁵⁸ Prawdopodobnie chodzi tu o komornika, który zamieszkiwał w domu niejkiej Maszowej (skądinąd nieznanej), albo być może chodzi tu o miejsce pochodzenia — wieś Marszowice w województwie krakowskim, parafia Luborzycza, około 15 km na południowy zachód od Proszowic.

⁵⁹ Skarbimierz, zob. przyp. 2.

⁶⁰ W zapisie nie wymieniono osoby, która uzyskała prawo miejskie.

⁶¹ Jan Kliszowski może pochodził z Kliszowa, wsi w województwie sandomierskim, parafia Kije, około 55 km na północny zachód od Proszowic.

⁶² Karwin, wieś w województwie krakowskim, parafia Poborowice, około 5 km na południowy zachód od Proszowic.

⁶³ Niewątpliwie słowo „szandz” oznacza zięcia niejkiej Klimkowej (skądinąd nieznanej), podobnie jak *gener* Jakuba Róży w poprzedniej zapisce (nr 91), zob. *Słownik staropolski*. T. 11. Kraków 1995—2002, s. 369—370.

⁶⁴ Pietrzejowice, zob. przyp. 37.

⁶⁵ Przeclawice (dziś Przesławice), wieś w województwie krakowskim, parafia Koniusza, około 5 km na północny zachód od Proszowic.

⁶⁶ Tempoczków, wieś w województwie krakowskim, parafia Skarbimierz, około 16 km na północny wschód od Proszowic.

⁶⁷ Gnatowice, zob. przyp. 26.

⁶⁸ Prandocin, wieś w województwie krakowskim, parafia własna, około 18 km na północny zachód od Proszowic.

⁶⁹ Miejscowość niezidentyfikowana — zapisana jest w formie *Iluczsko*, ale możliwe jest też *Iluszsko*.

⁷⁰ Piotrkowice (dziś Piotrkowice Małe), wieś w województwie krakowskim, parafia Koniusza, około 4 km na zachód od Proszowic, lub Piotrkowice (dziś Piotrkowice Wielkie), wieś w parafii Niegardów, około 8 km na północny zachód od Proszowic.

⁷¹ Balice, wieś w województwie krakowskim (dziś dzielnica Krakowa), parafia Morawica, około 35 km na południowy zachód od Proszowic.

⁷² Jaksice, wieś w województwie krakowskim, parafia Książnice Wielkie, około 18 km na południowy wschód od Proszowic, lub Jaksice, parafia Miechów, około 30 km na północny zachód od Proszowic.

⁷³ Boleń, wieś w województwie krakowskim, parafia Więclawice, około 25 km na południowy zachód od Proszowic.

⁷⁴ Piekary, wieś w województwie krakowskim, parafia Kościelec, około 7 km na wschód od Proszowic.

⁷⁵ Prawdopodobnie Rudno, dziś Rudno Dolne, zob. przyp. 50.

⁷⁶ Mysławczyce, zob. przyp. 6.

⁷⁷ Być może Jan *Carnowsky* pochodził z Karniowa w województwie krakowskim, parafia Czulice, około 11 km na południowy zachód od Proszowic (zob. przyp. 87).

⁷⁸ Łaganów, wieś w województwie krakowskim, parafia Proszowice, około 2 km na południowy zachód od Proszowic.

⁷⁹ Czusów, wieś w województwie krakowskim, parafia Pałecznicza, około 8 km na północny wschód od Proszowic.

⁸⁰ Wadów, wieś w województwie krakowskim (dziś dzielnica Krakowa), parafia Ruszcza, około 20 km na południowy zachód od Proszowic.

⁸¹ Damice, wieś w województwie krakowskim, parafia Iwanowice, około 25 km na zachód od Proszowic.

⁸² Niezgoda daty — w 1454 r. święto św. Macieja wypadało w niedzielę.

⁸³ Być może pochodził z Bochni, miasta w województwie krakowskim, około 30 km na południowy wschód od Proszowic.

⁸⁴ Posądzka, wieś w województwie krakowskim, parafia Koniusza, około 4,5 km na południowy zachód od Proszowic.

⁸⁵ Sarbia, zob. przyp. 32.

⁸⁶ Książ Wielki, miasto w województwie krakowskim, około 35 km na północny zachód od Proszowic. Krawiec Wojciech Kurowicz jest być może synem Wawrzyńca Kura, mieszczanina książkiego, poświadczonego w 1437 r. (J. KURTYKA: *Książ Wielki*. W: SHGKr, Cz. 3, s. 301, 303).

⁸⁷ Karniów, wieś w województwie krakowskim, parafia Czulice, około 11 km na południowy zachód od Proszowic.

⁸⁸ Miejscowość niezidentyfikowana — może Ciechanów?, miasto w województwie mazowieckim.

⁸⁹ Prawdopodobnie Opatkowice, zob. przyp. 30.

⁹⁰ Myślenice, miasto w województwie krakowskim, około 50 km na południowy zachód od Proszowic.

⁹¹ Żębocin (dziś Żębocin), wieś w województwie krakowskim, parafia własna, około 4 km na południowy wschód od Proszowic.

- ⁹² Opatkowice, zob. przyp. 30.
- ⁹³ Ostrów, zob. przyp. 29.
- ⁹⁴ Tuchów, miasto w województwie sandomierskim, około 70 km na południowy wschód od Proszowic.
- ⁹⁵ Wolbórz, zob. przyp. 21.
- ⁹⁶ Piekary, zob. przyp. 74.
- ⁹⁷ Zapewne Urzędów, miasto w województwie lubelskim, około 180 km na północny wschód od Proszowic.
- ⁹⁸ Zapewne Urzędów, zob. przyp. poprz.
- ⁹⁹ Makocice, zob. przyp. 1. Mikołaj Byczek młodszy to zapewne syn kmiecia Mikołaja Byczka z Makocic, poświadczanego w latach 1462, 1481, a może też w latach 1495—1497, 1501, 1511 (A. MARZEC, W. BUKOWSKI: *Makocice*. W: SHGKr, Cz. 4, s. 34—36).
- ¹⁰⁰ Zapewne Łęczycza, miasto wojewódzkie, około 280 km na północny zachód od Proszowic.
- ¹⁰¹ Szydłów, miasto w województwie sandomierskim, około 75 km na północny wschód od Proszowic.
- ¹⁰² Zapewne Żarnowiec, miasto w województwie krakowskim, około 50 km na północny zachód od Proszowic.
- ¹⁰³ Opoczno, miasto w województwie sandomierskim, około 150 km na północ od Proszowic.
- ¹⁰⁴ Dalechowice, wieś w województwie krakowskim, parafia Bobin, około 11 km na północny wschód od Proszowic.
- ¹⁰⁵ Miejscowość niezidentyfikowana.
- ¹⁰⁶ Pacanów, miasto w województwie sandomierskim, około 60 km na północny wschód od Proszowic.
- ¹⁰⁷ Przeworsk, miasto w województwie ruskim, w ziemi przemyskiej, około 180 km na południowy wschód od Proszowic.
- ¹⁰⁸ Wawrzeńczyce, zob. przyp. 39.
- ¹⁰⁹ Prawdopodobnie Zadroże, wieś w województwie krakowskim, parafia własna, około 40 km na północny zachód od Proszowic.
- ¹¹⁰ Ze względu na uszkodzenie tekstu nie ma pewności, czy chodzi tu o wpis *iuris civilis* jednej czy dwóch osób. Przyjęto, że jednak chodzi o jedną osobę, a początkowa część dotyczy okoliczności przyznania obywatelstwa.

Skorowidz miejscowości, z których pochodzą osoby przyjęte do prawa miejskiego w Proszowicach (odsyłacze do numerów zapisek)

Balice — 109

Bieranthow, miejscowość niezidentyfikowana — 169

Bochensky Symon (może z Bochni?) — 131

- Boleń — 111
Busko (dziś Busko Zdrój) — 34
Carnowsky Johannes (może z Karniowa?) — 119
Chorażyce — 14
Clyschowszki Joannes (może z Kliszowa?) — 88
Croczin, miejscowość niezidentyfikowana (może Grodzina, dziś Grudzyń, albo Korczyn Stary lub Nowe Miasto Korczyn) — 12
Czesin, miejscowość niezidentyfikowana (może Cieszyn?) — 4
Czulice — 55, 60
Czuszów — 122
Dalechowice — 168
Dalewice — 28
Damianice (dziś Damienice) — 27
Damice — 125
Dobrzyń? lub Dobrynia? (*Dobrzin*) — 16
Gnatowice — 30, 105
Goszcza — 9
Górka (dziś Górka Stogniewska lub Górka Jaklińska) — 22
Grodzca (może Grodziec?) — 67
Jaksice — 110
Jakubowice — 20, 46, 66
Jędrzejów — 13
Kamieńczyce — 59
Karniów — 136
Karwin — 90
Klimontów — 19, 23, 32
Kowala — 71
Książ Wielki — 135
Luborzyca — 3
Luczsko (*Luszska*?), miejscowość niezidentyfikowana — 107
Łaganów — 120
Łęczycza — 164
Łyszkowice — 26
Makocice — 1, 70, 163
Mogiła — 54
Mysławczyce — 8, 118
Myślenice — 152
Opatkowice — 38, 56, 72, 151, 154
Opoczno — 167
Ostrów — 35, 74, 155
Pacanów — 170
Piekary — 112, 158
Pietrzejowice — 49, 99
Piotrkowice — 108
Poborowice — 50

Polanowice — 58
Posądza — 132
Prandocin — 106
Przeclawice (dziś Przesławice) — 100
Przemęczany — 7
Przeworsk — 172
Rudno (dziś Rudno Dolne) — 63, 113
Sarbia (dziś Szarbia) — 43, 134
Szyechnow, miejscowość niezidentyfikowana (może Ciechanów?) — 145
Sierosławice — 17
Skarbimierz (dziś Skalbmierz) — 2, 15, 25, 78
Stogniewice (dziś Stogniowice) — 40
Szydłowiec — 52
Szydłów — 165
Szylycze (może Czulice?) — 53
Tempoczków — 101
Tuchów — 156
Urzędów — 160, 162
Wadów — 124
Wawrzeńczyce — 51, 173
Wąsów — 11
Wieliczka — 47
Wojnicz — 44
Wolbórz — 23, 157
Wronin — 11
Zadroże? (*Szadrodze*) — 174
Zębocin (dziś Żębocin) — 153
Żarnowiec — 166

Bibliografia

Źródła rękopiśmienne

Archiwum Narodowe w Krakowie: *Variae civitates et villae* (zespół nr 29/121), sygn. 112, 160, 166, 167, 281.
Biblioteka Naukowa PAU i PAN w Krakowie: rkps sygn. 440.

Źródła drukowane

- „*Album civium civitatis Antiquae Varsoviae*”. Księgi przyjęć do prawa miejskiego Starej Warszawy 1506—1586. [Wyd. i] Oprac. A. BARTOSZEWICZ. Warszawa 2000.
- „*Album civium Leopoliensium*”. Rejestry przyjęć do prawa miejskiego we Lwowie 1388—1783. T. 1—2. Wyd. A. JANECEK. Poznań—Warszawa 2005.
- KOCZOROWSKA-PIELIŃSKA E.: *Przyjęcia do prawa miejskiego miasta Nowej Warszawy w latach 1477—1525*. „Rocznik Warszawski” 1969, T. 9.
- Księga przyjęć do prawa miejskiego Bochni 1531—1656*. Wyd. F. KIRYK. Wrocław 1979.
- Księgi przyjęć do prawa miejskiego Młodego Miasta Gdańska 1400—1455*. W: *Księgi Młodego Miasta Gdańska 1400—1455*. Wyd. K. KOPIŃSKI, P. OLIŃSKI. Toruń 2008.
- Księgi przyjęć do prawa miejskiego w Krakowie 1392—1506*. Wyd. K. KACZMARCZYK. Kraków 1913.
- Księgi przyjęć do prawa miejskiego w Krakowie 1507—1572*. Wyd. A. KIELBICKA, Z. WOJAS. Kraków 1993.
- Księgi przyjęć do prawa miejskiego w Krakowie 1573—1611*. Wyd. A. KIELBICKA, Z. WOJAS. Kraków 1994.
- NOWAK T.A.: *Przyjęcia do prawa miejskiego w Wieluniu w latach 1514—1535*. „Rocznik Wieluński” 2006, T. 6.
- NOWAK T.A.: *Przyjęcia do prawa miejskiego w Wieluniu w latach 1540—1569*. „Rocznik Wieluński” 2007, T. 7.
- NOWAK T.A.: *Przyjęcia do prawa miejskiego w Wieluniu w latach 1572—1598*. „Rocznik Wieluński” 2008, T. 8.
- ŻEREK-KLESZCZ H.: *Przyjęcia do prawa miejskiego w Wieluniu w latach 1760—1793*. „Rocznik Wieluński” 2008, T. 8.

Opracowania

- BARTOSZEWICZ A.: *Czas w małych miastach. Studium z dziejów kultury umysłowej późnośredniowiecznej Polski*. Warszawa—Pułtusk 2003.
- BARTOSZEWICZ A.: *Piśmienność mieszczańska w średniowiecznej Polsce*. Warszawa 2012.
- BOGUCA M., SAMSONOWICZ H.: *Dzieje miast i mieszczaństwa w Polsce przedrozbiorowej*. Wrocław 1986.
- BRIQUET C.M.: *Les Filigranes dictionnaire historique des marques du papier dès leur apparition vers 1282 jusqu'en 1600*. T. 4. Paris—Genève 1907.
- BUKOWSKI W., MARZEC A.: *Makocice*. W: *Słownik historyczno-geograficzny województwa krakowskiego w średniowieczu*. Cz. 4. Kraków 2006.
- CZUBEK J.: *Katalog rękopisów Akademii Umiejętności w Krakowie*. Kraków 1906.
- Der Wasserzeichenkartei Piccard im Hauptstaatsarchiv Stuttgart*. Bearbaitet von G. PICCARD. T. 3: *Die Turm-Wasserzeichen*. Stuttgart 1970.
- GIERSEWSKI S.: *Obywatele miast Polski przedrozbiorowej. Studium źródłoznawcze*. Warszawa 1973.
- GROICKI B.: *Porządek sądów i spraw miejskich prawa majdeburskiego w Koronie Polskiej*. Warszawa 1953.

- KIRYK F.: *Dzieje Proszowic w epoce piastowskiej i jagiellońskiej*. „Rocznik Naukowo-Dydaktyczny Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Krakowie” 1967, z. 26 (Prace Historyczne, z. 3).
- KIRYK F.: *Miasto średniowieczne*. W: *Proszowice. Zarys dziejów do 1939 roku*. Red. F. KIRYK. Kraków 2000.
- KRÓL M., SCHMIDT M.: *Krakowskie „libri iuris civilis” z lat 1392—1800 na tle zachowanych rejestrów przyjęć do prawa miejskiego w Polsce i wybranych ośrodkach europejskich*. „Krakowski Rocznik Archiwalny” 2015, T. 21.
- KURTYKA J.: *Książ Wielki*. W: *Słownik historyczno-geograficzny województwa krakowskiego w średniowieczu*. Cz. 3. Kraków 2000.
- LABERSCHEK J.: *Lelów*. W: *Słownik historyczno-geograficzny województwa krakowskiego w średniowieczu*. Cz. 3, z. 3. Kraków 1994.
- LEŚNIAK F.: *W okresie Polski szlacheckiej*. W: *Proszowice. Zarys dziejów do 1939 roku*. Red. F. KIRYK. Kraków 2000.
- NABIALEK K.: *Fragment zaginionej księgi ławniczej miasta Lelowa z drugiej połowy XV wieku*. W: *Narodziny Rzeczypospolitej. Studia z dziejów średniowiecza i czasów wczesnonowożytnych*. Red. W. BUKOWSKI, T. JUREK. Kraków 2012.
- PIEKOSIŃSKI F.: *Średniowieczne znaki wodne zebrane z rękopisów przechowywanych w archiwach i bibliotekach polskich, głównie krakowskich, wiek XIV*. Kraków 1893.
- RAJMAN J.: *Ludność napływowa w Chrzanowie i w Mysłowicach w XV—XVII w.* „Rocznik Naukowo-Dydaktyczny Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Krakowie” 1993, z. 158 (Prace Historyczne, z. 16).
- SIKORA F.: *Górka [parafia Koniusza]*. W: *Słownik historyczno-geograficzny województwa krakowskiego w średniowieczu*. Cz. 2. Kraków 1985.
- SIKORA F.: *Górka [parafia Proszowice]*. W: *Słownik historyczno-geograficzny województwa krakowskiego w średniowieczu*. Cz. 2. Kraków 1985.
- STARZYŃSKI M.: *Średniowieczny Kazimierz, jego ustrój i kancelaria*. Kraków 2015.
- WOJAS Z.: *Chrzanów średniowieczny i nowożytny do połowy XVII w.* W: *Chrzanów. Studia z dziejów miasta i regionu do roku 1939*. Chrzanów 1998.
- WOLFF A.: *Projekt instrukcji wydawniczej dla pisanych źródeł historycznych do połowy XVI wieku*. „Studia Źródłoznawcze” 1956, T. 1.
- WÓLKIEWICZ E.: *Migracje do miast średniowiecznych w świetle ksiąg przyjęć do prawa miejskiego*. W: *Miasto czyni wolnym. 790 lat lokacji Opola (około 1217—2007)*. Red. A. POBÓG-LENARTOWICZ. Opole 2008.

Karol Nabiałek

Registrum hominum ius civile susceptorum

Records of the Freeman of the Town Proszowice in the 15th century

Summary

The article concerns a critical edition of one of the oldest Polish records of entry to the town charter. The records of new inhabitants of Proszowice dating 1420—1499 have been preserved in three different manuscripts kept in the National Archive in Cracow (set: *Variae civitates et villae*: no. 29/121, signatures 160, 166, 167). The characteristic feature of the records documenting the entry of new inhabitants in Proszowice is the scattering of the entries and

their irregular placement on the empty parts of the manuscripts. It is only after collecting and ordering all the entries that it is possible to produce a list of the new inhabitants of the town. Overall, 182 entries have been found and issued which concerned the entry into the *ius civile* in Proszowice, granting the citizenship to 183 people. The register constitutes a valuable source for the study of the urban society, urban migrations, medieval economy, town charter and legal requirements for the new citizens.

Key words: town, townspeople, registry, freemen, town charter, *ius civile*, Proszowice

Karol Nabiałek

***Registrum hominum ius civile susceptorum*
Register der Annahme des Bürgerrechtes von Proszowice vom 15. Jahrhundert**

Zusammenfassung

Zum Gegenstand der Abhandlung ist kritische Ausgabe eines der ältesten polnischen Register von den zum Stadtbürgerrecht angenommenen Personen. Die Eintragungen von neu angenommenen Bürgern der Stadt Proszowice aus den Jahren 1420—1499 sind in Form von drei verschiedenen Manuskripten erhalten geblieben, welche im Nationalarchiv in Krakau aufbewahrt werden (*Variae civitates et villae*: Nr. 29/121, Signaturen 160, 166, 167). Es war für Proszowice charakteristisch, dass die Annahme der neuen Bürger auf verstreuten Notizen dokumentiert und verschiedene Vermerke an unbeschriebenen Stellen der Manuskripte eingetragen wurden. Man muss erst diese Eintragungen ansammeln und ordnen, damit das Register von neuen Stadtbürgern könnte wiederhergestellt werden. Es wurden insgesamt 182 Eintragungen gefunden und ausgegeben, in denen 183 Personen die Stadtbürgerrecht (*ius civile*) der Stadt Proszowice erhielten. Das Register ist wertvolle Quelle für Forschungen über Stadtgemeinschaft, Stadtmigrationen, mittelalterliche Wirtschaft, Stadtrecht und die an neue Bürger gestellten Anforderungen.

Schlüsselwörter: Stadt, Bürgertum, Register, Bürger, Bürgerrecht, *ius civile*, Proszowice